

CAHANSAH HƏQİQİ

*446
456*

ŞEİRLƏR

**M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası:**

**“ŞƏRQ-QƏRB”
BAKİ-2006**

*Bu kitab "Cahanşah Həqiqi. Seçilmiş əsərləri"
(Bakı, Yəziçi, 1986) nəşri əsasında təkrar
nəşrə hazırlanmışdır*

Tartib, müqaddime və
lügətin müəllifləri:

Əbülfəz Rəhimov
Lətif Hüseynzadə
Hacı Məlik

Redaktor: Mustafa Məlioğlu

894.3611-de21

AZE

Cahanşah Həqiqi. Şəirlər. Bakı, "Şərq-Qerb", 2006,
152 səh.

XV əsr anadilli ədəbiyyatımızın inkişafında böyük xidmeti
olan senətkarlardan biri də şair-hökmdar Cahanşah Həqiqidir.
Görkəmli söz ustasının bu kitabına dilimizin orta əsr poetik mən-
zərəsini əks etdirən klassik şeir nümunələri – qəzəl və rübaillər
daxil edilmişdir.

ISBN10 9952-34-048-6
ISBN13 978-9952-34-048-8

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2006

Azərbaycan Respublikasının

Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

"Azərbaycan dilində latın qrafikası

ile kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında"

12 yanvar 2004-cü il tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur və ölkə
kitabxanalarına hədiyyə edilir

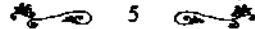
* * *

ÖN SÖZ

1405-ci ildə Qaraqoyunluların başçısı Qara Yusif Dəməşq həbsxanasından çıxıb başına ordu toplayaraq Diyarbekirə yeriyir. Bu zaman onun ailesində bir oğlan uşağı dünyaya gəlir. Tarixçilərin yazdığını görə, uşağa doğuldugu şəhərlə bağlı olaraq Mardinşah adı qoyulur. Ancaq atası şəhər adlarının qızılara verildiyini söyləyərək, oğluna Cahanşah adı qoyur.

Cahanşahın uşaqlıq və gəncliyi atası Qara Yusifin hakimiyyət uğrunda apardığı mübarizə illerine təsadüf edir. Qanlı müharibelerin şahidi və iştirakçısı olan Cahanşah bir sərkərdə kimi yetkinləşir. Əvvəller əyalət hakimi olan Cahanşah yaşa dolduqca Qaraqoyunlu taxtına çıxməq arzusuna düşür. 1435-ci ildə Teymurləngin oğlu Şahruxun (1405-1447) yanına gedərək, Qaraqoyunlu taxtına çıxməq bərədə ondan fərman alır və taxt-tac uğrunda qardaşı İskenderlər mübarizəyə başlayır. Qalib gelen Cahanşah, Şahrux və Şirvanşah Xəlilullahla (1417-1462) dostluq siyaseti aparır. Bütün bu hadisələrin canlı şahidi olan şair Bədr Şirvani (1387-1450) Cahanşah və Xəlilullah'a yazdığı şeirlərində onların dostluğunу alqışlamışdır.

XV esrin ortalarından Ağqoyunluların başçısı Uzun Həsen (1453-1478) öz yerini möhkəmləndirək Cahanşahla döyüşə başlayır. Cahanşah 10 noyabr 1467-ci ildə 62 yaşında iken Muş çölündə öldürülür.

Gənc yaşılarından şeir yazmağa başlayan Cahanşahın divanının iki əlyazması məlumdur. Bunlardan biri Londonda Britaniya kitabxanasında, biri də Yerevan Əlyazmaları İstututunda (Matenadaran) saxlanılır. Britaniya nüsxəsi haqqında ilk dəfə görkəmli şərqşünas V. Minorski (1877-1966), Matenadaran nüsxəsi barəsində ise Letif Hüseynzadə məlumat vermişdir. Qeyd edək ki, Britaniya muzeyində saxlanılan əlyazmanın nüsxəsini Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İstututuna Kanadanın Toronto Universitetinin professoru I.M. Meredis-Ovens göndərmişdir.

Haqiqi texellüsü ilə şeirlər yanan Cahanşahın divanının Britaniya nüsxəsi daha mükemmelidir. Onu Qənbərəli Xosrov oğlu İsfahani adlı bir xəttat 1488-ci ildə nestəliq xətti ilə köçürülmüşdür. Əlyazmasında Cahanşah Həqiqinin farsca 116 qəzəli, bir müstezadi, azərbaycanca ise 91 qəzəli və 33 rübəisi vardır.

Matenadaran əlyazmasının xəttatı məlum deyildir. Güman ki, bu əlyazması hicri-qəməri 879 (1474-1475)-cu ildə köçürülmüşdür.

Tarixi mənbələrdən məlumdur ki, Cahanşah öz divanının mükemmel bir əlyazma nüsxəsini dövrünün en görkəmli şairi Əbdürrehmañ Camiye (1414-1492) göndərmişdir. Cami bu əlyazmasının ona çatması, oradakı şeirlər bərədə müsbət fikrini 28 beytden ibarət menzum məktubunda qeyd etmiş və onu hökmətar şairə göndərmişdir.

Ancaq ne Matenadaran, ne də Britaniya kitabxanası nüsxələrinin üzünü köçürən xəttatların əlində şairin divanının belə bir mükəmməl əlyazma nüsxəsi olmamışdır. Çünkü Cami öz məktubunda bu divanda məsnəvi də olduğunu yazar, lakin əldə olan hər iki əlyazma nüsxəsində məsnəvi yoxdur. Bu əlyazmalarında Cahanşahun ona tabe olmaq istəmeyən oğlu – Bağdad hakimi Pirbudağa farsca yazdığı 12 beytlik nəşihətəmiz şeir də yoxdur.

Yeri galmışken, qeyd etmek istərdik ki, Pirbudağın özünün də təbi olmuş, Azərbaycan və fars dillerində şeirlər yazmışdır. Pirbudaq da atasının məktubuna 12 beytlik bir mənzum (farsca) cavab yazışb göndərmişdir. Onun azərbaycanca şeirlərinə en yaxşı nümunə kimi bu gün də dillər əzberi olan aşağıdakı misralarını göstərə bilərik:

*Iştamırəm heyvəsini, narını,
Qoy desinlər Pirbudağın bağlı var.*

Cahanşah bir hökmdar kimi öz müasirleri olan şahılla, hakimlərə məktub və fethnamələr göndərmişdir. Onları birbaşa özü yazınasa da, əsas fikri, məzmunu özü vermişdir. Bu yazınlarda elə beylər vardır ki, onlar məzmun, yaxud üslubca şairin şeirlərini xatırladır. Təessüf ki, bu kimi beylər de hər iki əlyazmasında rast gəlmirik.

Cahanşahın yaradıcılığında, xüsusən ana dilində yazdığı şeirlərində hürufiliyin, əsasən Nəsiminin böyük təsiri vardır. Hökmdar şairin yaşayıb yaratdığı dövrə Nəsimi

şerî ənənələri geniş yayılmışdı. Öz keçmiş və doğma xalqının adət-ənənələri ilə yaxından bağlı olan qaraqoyunlular İsləm dini və onun görüşlərinə lazımı inam göstərməmişlər. Həqiqinin bir sıra şeirlərində sevgilisinin gözəlliyi, üzü, saçılı və dodaqlarının Quran ayelerine bəndiləməsi də bu baxımdan təsadüfi deyildir.

Quran, onun ayəleri və İsləm dininin ehkamları ilə əlaqədar işlədiilmiş “küfr” misraları, təşbehləri inamlı demək olar ki, şairin müasirlerində Nəsimi müstesna olmaqja heç kim yazmamışdır. Əlibette, bütün bunlar Cahanşahın dinsiz olmasını göstərmir. O, bir hökmdar kimi, öz hakimiyətini möhkəmlətmək üçün İsləm dini və şəriətindən çox faydalandırı.

Cahanşah Həqiqi ana dilində məhəbbət lirikasının gözəl nümunələrini yaratmışdır. Şairin lirikası semimi, şeir dili aydın və ürəyəyatandır. Onun şeirlərində atalar sözləri və el deyimləri ilə qarşılaşıraq:

*Yarın qəmində bulmadı hər bisəfa səfa,
Yarın vəfasını nə bilmər çəkməyən cəsa.*

Divanda toplanmış şeirlərdən aydın olur ki, Həqiqi hər şeydən evvel lirik şairdir. O, qəzel və rübabılardən məhəbbət, dostluq, sədaqət, heyatseverlik kimi insanı keyfiyyətləri tərənnüm etmişdir. Həqiqi şeirlərində insan gözəlliyini rəngarang bədii boyalarla, gözəl epitetlərlə, letif ifadə vasitələri ilə vəsf etmişdir:

*Qəddin kimi sütudə sənubər nə yerdə var?
Ənbər fəşən saçın kimi ənbər nə yerdə var?
...Hüsnün bayazına düşəli daneyi-siyah,
Bu təvr içində xali-müdəvvər nə yerdə var?*

Şairin böyük zövq ve məhəbbətle təsvir etdiyi gözəl, boy-buxunlu, saçlarından ənbər saçılan ağızlı, qaraxallı, tayı-berabəri olmayan real insandır:

*Cəmalın rövzeyi-rizvan deyilmi?
Dodağın çəşmeyi-heyvan deyilmi?*

Şair insanın leyaqət və kamalına yüksək qiymət verir, hürufilər kimi onu ilahileşdirir:

*Tacalla qıldı camalında vahibi-surət,
Bu mə'nidən sənə məzhəri-ilah dedim,*

ya da

Əhsəni-surətə səcdə gətir, ibadət et.

Hökmdar şairin ele beyt, fikir ve təsvir vasitəleri vardır ki, bunlara ondan texminən yanım eşr sonra yazıb-yaratmağa başlamış dahi Füzulinin qəzəllərində de rast gelirik. Nəzərə almaq lazımdır ki, qəlb şairi Füzulinin Cahansahın şeirlərini oxuyub, yaxud eşidib öyrənməsi üçün

təbii bir zəmin vardı. Çünkü Füzulinin yaşayıb-yaratdığı Bağdad, Kərbəla müeyyen müddət Qaraqoyunu dövlətinin tərkibində idi və burda çoxlu türkdilli tayfalar yaşayırırdı. Ancaq Füzuli Həqiqinin fikirlerini təqlid və tekrar etməmişdir. Əksinə, onları daha da cilalamış, qılıvvətlen-dirmiş və saflaşdırmışdır.

Həqiqi divanında rübajyyat (rübailər) sərlövhəsi altında verilmiş şeirləri əsasən aşiqanə ruhda yazılmış və onlardada hürufiliyin, xüsusile Nəsimi şerinin təsiri aydın görünür.

Yeri gölmüşkən demək lazımdır ki, Həqiqi rübailərini klassik nümunələr üçün daha seciyyəvi olan şəkildə yazmamışdır. Her dörd misrası həmqafiyədir. Nəsimi divanının əlyazma nüsxələrində rübai kimi verilmiş şeirlər də əsasən belədir. Bu kimi şeirləri tuyuq adlandırmaq daha münasibdir. Məsələn:

*Ey vüsalın rövzeyi-rizvanımız,
Vey dodağın çəşmeyi-heyvanımız,
Çün iki aləmdə sənsən canımız,
Küfr-zülfin şərhidir imanımız.*

Həqiqinin Azərbaycan dilində yazdığı qəzəllerinin bir xüsusiyyətini qeyd etmək istərdik. Məlumdur ki, orta eşr şerində şairler her hansı bir redifi, cinaslar müstəsna olmaqla, ancaq bir dəfə işləde bilerdilər. Əger redif olan bir söz ikinci və üçüncü dəfə işlədilsəydi, bu şairin zeifliyinə, yaxud şerin qayda-qanunlarının bilməməsinə dəlalet

edərdi. Həqiqinin ana dilində yazdığı bəzi qəzəllərində, xüsusilə mətlədə verilmiş rədif hemin şerin başqa mis-rastında da tekrar işlədir. Şübhəsiz ki, bu tekrarları onun bir sənətkar kimi zəifliyi ilə əlaqələndirmək doğru olmaz. Çünkü qəzel janrında yazılmış şeirlerdə 5-10 müstəqil qəfiyə tapmaq çox asandır. 100-200 beytlik qəsidielərdə isə bu olduqca çətinidir. Həqiqinin şeir sənətini bilib-bilməməsinə gəldikdə isə demək lazımdır ki, öz dövr-lərinin qüdretli şairləri olan Əbdürreşəman Cami və Bədr Şirvani ona söz-şeir sənətinin bilicisi kimi yüksək qiymət vermişlər.

Həqiqinin farsca qəzəllerinin esas mövzusunu sevgi, məhəbbət təşkil edir.

Səid Nefisinin (1896-1966) yazdığını görə, XVI əsrdə yaşamış Hesen Şəker oğlu Müqimi və XVIII əsrda yaşı-mış Əbdürrəzzaq Nişat Təbrizi (divanının bir əlyazma nüsxəsi Təbriz Məlli kitabxanasında saxlanılır) Cahanshah Həqiqinin nəslindən olan şairlərimizdəndirlər.

* * *

Şairin klassik poeziya üslubunun qorunmasını təmin etmək üçün apostrof işaretinin bu nəşrdə saxlanılması məqsədə uyğun bilinmişdir.

Yarın qəminda bulmadı bir bisəfa səfa,
Yarın vəfasını nə bilir çəkmeyən cəfa.

Hər kim ki, yarə, əhdə vəfa qılmaz, ey həkim,
İdrak ilən üləikədir əhdə bivəfa.

Canım nicat istəmez ez dami-zülfü-dust,
Ol həlqeyi-səlasılı ta oldu mübtəla.

Əqlim itirdi Leylivü Mecnun hekayətin,
Şirin yolunda, oldu çü Fərhad canfəda.

Eynimdə nuri-ləmyezəl oldu qəmi-rüxün,
Ey xaki-asitani-to kəhli-bəsiri-ma.

Hər kim ki, yarı qeyr ilə biganə bilmədi,
Yarın vüsali olmadı ol qeyrə aşına.

Qıldı Həqiqi Kə'beyi-vəslin təvafını,
Həqdən müyəssər oldu ona Mərvəvü Səfa.

Ayineyi-cahan ki, cəmalındır, ey sənəm,
Hər bibəsər haçan görər ol nurdan ziya?

Ey xətū xalın kəlamüllah, həm ümmül-kitab,
Hesretindən dideyi-üşşaq olubdur qərqi-ab.

Qəmzeyi-çəşmin işaret qıldı ehli-ve'deyə,
Məsti-eşqin şol cəhətdən qalmadı eynində xab.

Leyletül-əsravü vəlleyl endi zülfün şə'ninə,
Ayəti-vəşşəmse vəchindən göründü astab.

Ey mənim eynimdə rüxsarın çü nuri-ləmyəzel,
Vey saçın hər tarəsindən aləm üzrə mişkinab.

Aləmi qıldı münəvvər nuri-vəchin ta əbəd,
Lövhi-məhfuzində rövşən oldu həm yüvmül-hesab.

Zarü bimarəm əger təşrif qılsan bir nezər,
Xaki-rahi-məqdəmində sepmışəm gözdən güləb.

Ol xətū xalü rüxü zülfün hesabın qılmağa,
Hasibi-eşqə müyəssər oldu həqdən ehtisab.

Surətin ayineyi-eşq oldu əqli-aləme,
Lövhi-məhfuzində furqan oldu hikmətdən kitab.

Ey Həqiqi, başını qoy ol cənabi-həzrətə,
Qoymagil əldən vüsali-damənin ez hiç bab.

Ta sünbülüñ götürdü cəmalından astab,
Tutdu cahanı fitnəli alından astab.

Dövri-qəmərde düşdü səhabə fəraqilen,
Tabində hüsni-neqşii hilalından astab.

Çekdi saçı kəməndinə xali-rüxi məni,
Öyrəndi fitnə fitnəli xalından astab.

Mehv oldu gülsitan vüsalında ta əbəd,
Ta rəngü bu bərəd rüxi-alından astab.

Cami-ləbin meyindən içirdi Həqiqiyə,
Abi-heyəti lə'li-zülfəlindən astab.

Gelgil ki, düdü suzi-faraqında canı tab,
Xəlvətsərayı-könlümü hicr eyledi xərab.

Yarəb, nə dərd imiş qəmi-eşqin ki, aşiqə,
Nə fikri-dini qoydu və nə fikri-deynü xab.

Bipertövi-cəmali-to, ey nuri-çəsmü dil,
Manəndi-zərrə olmuşam əz eşqi-aftab.

Yarəb, vücudi-zatına vesl olmasın gəzənd,
Olsun nəsib düşməninə tabüb iztirab.

Ta şanə qıldı türreyi-ənbərfeşan saçın,
Əflakiyanı-eşq əz an tutdu mişki-nab.

Oldu əsir daneyi-xalında can quşu,
Dami-bəlayə saldı məni zülfü piçü tab.

Gel, gel ki, səndən ayrı Həqiqi besuzi-dil,
Çekdi fəraqı-ateşi-hicrində bəs əzab.

Canımı yandırıdı şövqün, ey dilaramım, mədəd,
Qalmadı sebrim, tükəndi, getdi aramım, mədəd.

Xeyli əyyam oldu kim, düşdüm vüsəlindən iraq,
Ey vüsəli rövzəyi-rizvani-əyyamım, mədəd.

Qəsridü canım lebin sərçəsməsindən layezal,
Gəl kanın¹ xəmrindədir sərçəsmeyi-camım, mədəd.

Gərçi bədnəm olmuşam eşqindən, ey dilbər, sənin,
Bundan ayruq olmasın aləmdə bədnəmim, mədəd.

Qamatindən qopdu həşri abidi-səccadənin,
Rəhmətə andan irişdi ehli-islamım, mədəd.

Yaxdı can mülkün Həqiqi ze arzuyi-damı-zülf,
Ey saçı damında xalı daneyi-damım, mədəd.

¹ Ki onun

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

Həqiqət əhlində mehrab olanda ol məscud,
Əcəb nəbaşəd əger qılsa əhli-eşq sücud.

Cənabına yüzü saldı bu şikəstə könül,
İrişdi sayeyi-iqbale taleyi-məs'ud.

Neyi-şikəstə fəğan eyledi ze qəmzeyi-eşq,
Rübəbü çəngü dəfə şahid oldu nəğmeyi-ud.

Vüsali-cənnətinə vasil olmadı zahid,
Ze kuyi-dövlətü iqbal oldu çün mərdud.

O dəm ki, leyletül-əsraya vasil oldu Rəsul,
Üruci-mənzili-əflakə qıldı əhl sücud.

Həqiqi səcdəyi-ruyət qılır ze ruzi-ezəl,
Əz anke sacidəm ol vəchə məntoi məscud.

Əhli-eşqin ahını, gəl, aşiqi-cananə sor,
Xosrovi-hüsнün məqamın rövzeyi-rizmanə sor.

Zikrü təsbihin niyazın istə şeyxü şabdən,
Vəhdətin cami-şərabın məsti-cavidanə sor.

Salikin esrarını zahiddən eylə müntəşir,
Şən bu razın halını var arifi-rəbbanə sor.

Bülbülü-aşüftənin peyvəstə ahü nalesin,
Ol xeti səbzə, rüxi gül sidreyi-rizvanə sor.

Dağı-həsət cünni ol yarın qəmidir aşiqə,
Gəl bu həsət dağını bu cani-sərkərdənə sor.

Olmagliş şeytani-nəfsin illatindən bixəber,
Gər ze ürfənsan bu razı sacidi-rəhmanə sor.

Ey deyən ki, təşnəyəm mən ol nigarın lə'lina,
Xızrı-eşqin badəsin ol çəşmeyi-heyvanə sor.

Çün Həqiqi suz, dər şəm'i-ruxəş pərvanəvar,
Atəşi-eşqin qəmin, gəl, bu dili-giryana sor.

Həşrin hesabını ne bilir cəhli-bixəbər,
Gel, həşrə qail ol ki, bu hikmətdədir nəzər.

Ey tacü təxtə, mülki-cəhana həris olan,
Arif qatında tapmadı miqdar simü zər.

Zahid eşitdi nəfkeyi-surun sedasını,
Yövmül-qiyamə oldu, nə yatırsan, ey bəşər?

Düşdü cəhanə fitnəvü aşibü qülqülə,
Ta sünbülün götürdü cəmalından ol qəmər.

Aşüftə zülfü xalü rüxi, çeşmü qəmzəsi,
Qıldı məni itab ilə ez xiş bixəbər.

İdrakü fəhm irişmedi övsafı-zatına,
Qıldı hədisi-lə'lin onun şərhi-müxtəsər.

Əndişənin gümənini tərk eylə, fariq ol,
Peymanə dolmayınca tökülməz xun ez cigər.

Ey cənnətin şərəbi ləbi-yardır deyən,
Canım heyati-ləmyəzəl ol yaridən diler.

Fezli-İlahidən iki aləmdə şah imiş,
Ol əhli-dil ki, yar ilə ömrünü sərf edər.

Verdi Həqiqi canını yarın vüsalinə,
Tərki-əlayiq etdivü kuyində qoydu sər.

Nəfxeyi-lə'lin ey sənəm, ruhü rəvənə tə'n edər,
Xublıq içində surətin huri-cinanə tə'n edər.

Vəsli-rüxün bəhasının bey'inə can verər könül,
Cənnəti-vəslin istəyən kövnü məkanə tə'n edər.

Xaki-dərində başını kim ki, salır ayağına
Tac ilə təxti-Xosrova, mülki-cəhanə tə'n edər.

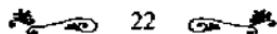
Hüsnü rüxün məlahəti şərhü bəyanə sığmadı
Gəl kim, onun məlahəti şərhü bəyanə tə'n edər.

Qəmzələrin xədəngini çəkdi kəmanə qaşların,
Bağrımı qəmzə yaralu qıldı, kəmanə tə'n edər.

Ferde vücudi-mütləq ol, gövhəri-laməkanı bil,
Kim ki, yəqin bılır onu zənnü gümanə tə'n edər.

Sudü ziyanü kəsrətə düşmə, müqəyyəd olma kim,
Vəhdətə mehv olan könül sudü ziyanə tə'n edər.

Zülfü rüxün Həqiqiyə küfrü iman imiş yəqin,
Küfri iman bilən könül, piri-muğanə tə'n edər.

Qəddin kimi situdə sənubər nə yerdə var?
Ənbərfəşən saçın kimi ənber nə yerdə var?

Xətti-rüxün ki, ayeyi-səb'ül-məsan imiş,
Bu hüsən ilə xütuti-müənəbər nə yerdə var?

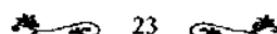
Şirin ləbin hədisi ki, canbəxşı-aləməst,
Bu zövq içində qəndi-mükərrər nə yerdə var?

Əvvəl qələm ki, qüdrəti çəkmiş cəmalına,
Nəqqaş içində böylə müsevver nə yerdə var?

Hüsmün bəyazına düşəli daneyi-siyah,
Bu tövr içində xali-müdəvvər nə yerdə var?

Badi-səbada nikheti-zülfü rüxün kimi,
Rizvan içində buyi-müəttər nə yerdə var?

İçdi Həqiqi cami-ləbin xəmrini, dedi:
Bu Tur içində mai-mütəhhər nə yerdə var?

Eşqi-canan her kimin canında ki təsir eder,
Canını canana qurban qılmasa təqsir edər.

Her müfəssir kim onun vəchində gördü ayətin,
Həm sücud eylər ona, həm aləmə təfsir edər.

Cavidani dövleti-mənsur bulmaz yordan,
Eşq meydanında hər kim yarılış təzvir edər.

Ayəti-rüxsarını ma'suqenin hərfən behərf
Katibi-qüdrət beləvhi-canü dil təhrir edər.

Xab içinde görmüşəm bir yarı-gülrüxsarı kim,
Yusifi-Misri onu yüz vəchilən tə'bir edər.

Çün Həqiqinin iki aləmdə sənsən dilbəri,
Canını yolunda qurban qılmasa, təqsir edər.

Ol ki, dər rahi-həqiqət əhli-eşqə pir edər,
Də'viyi-canbazlığında eşq ilə təqsir edər.

Fariğül-baləst ez dünyəvü üqba ta ebəd,
Şol dilaramın xəyalı hər kimə təsir edər.

Ayətül-səb'ül-məsanın ma'niyi-əsrarını,
Katibi-qüdrət beləvhi-canü dil təhrir edər.

Künti-kənzin şərhini ol can bilir kim ta ebəd,
Aləmül-ğeybin kəlamin aləmə təfsir edər.

Aləmül-sirrin bəyanından xəber verməz fəqih,
Zahidi-zərraqə qarşu naleyi-təzvir edər.

Ta məni aşüftəvü divanə qıldı qəmzəsi,
Zülfü-mışkəfşanını bir həlqi-can zəncir edər.

Ey Həqiqi, görmüşəm dər xab mən bir vachi kim,
Yusifi-Misri anı yüz vəchilən tə'bir edər.

Bu nə hüsni-canfəzadır kim, ona nəzir yoxdur,
Kim anın kimi cəhanda dəxi dilpəzir yoxdur.

Bu cəmalü xəttü xalə neçə baxsıñ ol nəzərsiz,
Kim anın bəsirətində nəzəri-bəsir yoxdur.

Bu kəmanü qövsə qarşı hədəf eylərem bu canı,
Nişə kim, xədəngi-qəmzən kimi canə tir yoxdur.

Səni bu cəhan içində kimə eyleyim təşəbbüh
Ki, sənin kimi cahanda dəxi binəzir yoxdur.

Bu sirati-müstəqimdən gözünüñ fəqih bağlar,
Çün anın məşiyətində bəcüz ez zərir yoxdur.

Sənin ol kəməndi-zülfündəki damü xalə qarşı,
Məni-dərdiməndi-xəstə kimi bir əsir yoxdur.

Həqiqi kəlami-həqdən ne bəyan ki, qılsa həqdir,
Kimə şərh edim bu halı kim, ona xəbir yoxdur.

Ey xətin səb'ül-məsanı, vey ləbin mai-tehur,
Vey cəmalın pertövindən sərbesər aləmdə nur.

Və'deyi-yövmül-qiyamə endi həqden arife,
Ruzi-həşr oldu, çalındı vəhdətin kuyində sur.

Xilqətin şə'nində münzəl oldu əmri-üscüdü,
Bilmədi şeytan bu əmrin şükrini, oldu qeyur.

Şübədən arınıñ əhli-sacid ol, imanə gəl,
Leysə məqbulüs-səlatül-qəlb illa bilhüzur.

Xatiri-cəm'iyyət ol zülfü-pərişanındadır.
Şol cəhətdən olmadı xalı xəyalın əz xütür.

Eynimə gəlməz cəhanın zülməti bir şəmməcə,
Çün iki aləmdə sənsən, mərdümi-eynimdə nur.

Həmdilillah kim, Həqiqi buldu yarın vəslini,
Fariğül-bal əz qəmi-dünyivü min yövmin-nüşur.

Boyundur sidrəvü tuba, dodağın abi-heyvandır,
Onun mahiyyəti-zövqün nə bilsin ol ki, heyvandır.

Yüzün inna fətəhnadır təbarək şə'ninə münzəl,
Bu vəchi əhsəni-surət deyənlər əhli-ürfəndir.

Rüxün gülzarına qarşı qızardı məğribin rəngi,
Tülü'i-məşriqə zülfün nəsimi ənberəfşandır.

Cəmalın partövi-nuri münəvvər qılıdı afaqı,
Dodağın abi-heyvani, saçın zülmətdə pünhandır.

Hədisi-gövhərəfşanın hidayətdir nehayətsiz,
Üquli əhli-ürfanın onun şərhində heyrandır.

Vüsəlin həsrəti-narı məni yaxdı fəraigində,
Ne mahiyyətsən, ey can kim, cəmalın huri-rizvandır.

Həqiqi çün səni gördü münəzzəh oldu aləmdən,
Gözündə sureti-pəhman, dilində zikri-sübhandır.

Bu cövri kim mənə ol qəlb-i-sengi-xarə qılır,
Tiği-cəfa ilə bağrmını parə-parə qılır.

Feləkdə bir gecə ol mahi-tabı görmək üçün,
Şərər bu ahım odundan çıxar, sitarə qılır.

Xunabi-çəşmimi yarın qəmi rəvan edəli,
Feqihi-mədrəsə ez əşki-ma kənarə qılır.

Kəmanə qaşları, aşüftə zülfü qəmzələri,
Necə bu möhnətü cövrü cəfanı yarə qılır.

Cəmali-ayinə ol dilbərin nəzər qılmaq,
Dəruni-ayineyi-qəlbə biqubare qılır.

Əcəb deyilmə kim, ol qüdrəti-cəmilüllah,
Şəhabı-sünbülünü aftabə tarə qılır.

Həqiqi cövrü cəfadən kimə şikayət edə,
Cəfəvü cövrünü çün yar bişümərə qılır.

Elmi-tövhid ol ləbin nitqi-dürəfşanındadır
Vəhdətin cami-meyi lə'li-dirəxşanındadır.

Lövhi-məhfuzindədir yövmül-hesabı aşiqin,
Həlqeyi-dami-bəla zülfü-pərişanındadır.

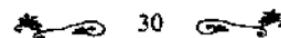
Surəti inna fetəhnadır, xeti ümmül-kitab,
Ayəti-fəthən mübin ol suretin şanındadır.

Layəzali məsti-eşq oldum mən ol mə'nidə kim,
Kövsərin xəmri nigarn abi-heyvanındadır.

Surəti vəşəms, vəlleyl ənbərəfşan zülfüdür,
Aşiqin dini məgər kim, küfrü imanındadır?

Ləbleri camındadır eynən təsəmma səlsəbil,
Qabi-qövseyən ol cəmalın ərşı-rəhmanındadır.

Cün Həqiqi ol ləbü dəndəni şərh cılər bu gün,
Gövherin xasiyyəti nitqi-dürəfşanındadır.

Zülfü rüxün ki, şamü sehərdən xəbər verir,
Anın məşəmi ruhi-bəşərdən xəbər verir.

Şirin ləbin hədisi ki, canbəxşi-aləməst,
Şükr eylərem ki, şəhdü şəkerdən xəbər verir.

Musa çü bildi rəmzi-ənəllahi arifə,
Anəstu narı Turü şəcərdən xəbər verir.

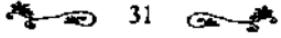
Hər kim ki, gördü şövqi-rüxün astabını,
Əhli-besire nuri-bəsərdən xəbər verir.

Peyvestə tökdü qanımı məstənə çəsmilə,
Ol qəməzələr ki, xuni-cigərdən xəbər verir.

Meydan içinde olmadı İsfəndiyari-eşq,
Hər bihüner ki, eybü hünərdən xəbər verir.

Kəşf eylədi Həqiqi hədisin bəyanını,
Ol dürəfşanı gör ki, gühərdən xəbər verir.

Hər kim ki, gördü vəchini ey xosrovi-zaman,
Əhli-cəhənə dövrü-qəmərdən xəbər verir.

Ləblərindir abi-heyvan, gözlərin meyxanələr,
Mürğı-canı seydi-eşq etdi şu damü dənələr.

Cənnəti-vəslindən ayrı, ey dilaramım mənim,
Aşına halın ne bilsin qafılü biganələr.

Çün bu viran könlümün me'marı eşqindir, şəha,
Zan¹ səbəb mə'muri-eşq oldu dili-viranələr.

Daneyi-xalın gıriftarı-əbed qıldı məni,
Şəm'i-rüxsarında yandı ta əbed pərvanələr.

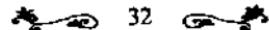
Susadı lə'lın şərabından bu canı-təşnedil,
Ta ləbin dövründə cuş etdi şəha, peymanələr.

Eşqiniz yolunda can qurban qılmalıdır payidar,
Her dili eyride yoxdur də'viyi-mərdanələr.

Ey Həqiqi, canını canana qurban qılmağa,
Qılmaqlı təqsirə, qılqlı üzri-dərvişanələr.

Vaiza, efsanəyi tərk et ki, yoxdur hasili,
Dərdi-canın çəkməyən cahildədir əfsanələr.

¹ Zan (ze an) – ondan

Ey rüxün gülzari-cennət, saçların reyhanıdır,
Vey dodağın abi-heyvan, can onun heyranıdır.

Surətin lövhində Həq çəkmiş kəmali-qüdrətin,
Əhsəni-surət kəmali qüdrəti-rəhmanınidir.

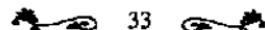
Gel ki, yandırdı məni həsrətdə eşqin atası
Şərbəti-veslin bu dərdi-xestənin dərmanıdır.

Mə'minin qəlbindədir əhli-yeqinin rövzəsi,
¹ Arifi-əsrarı-Həq şol rövzenin rizvanıdır.

Ey ki, hüsnündür kəmali-qüdrəti-rəhmanımız,
Qüdrəti-rəhmanə heyran olmayan şeytanıdır.

Dilberin yolunda ger əhlisen olgil canfəda,
Tərki-can etmek bu yolda ömri-cavidanıdır.

Ey Həqiqi, həq sənə oldu ze fəzləş müstəan,
Şükri-əyyami-vüsəlü rəhməti-rəbbanıdır.

Ey mələksima, nə cansan, vəchi-rehman səndədir,
Müşəfi-həqdir cəmalın, şərhi-bürhan səndədir.

Nafizül-cavid əz anest əmri-to dər alemi,
Cümleyi-aləm sənin rə'yincə, ferman səndədir.

Künti-kənzin pərdəsi rəf' oldu həqdən vəchinə,
Çün bu razın məhremisən, gənci-pünhan səndədir.

Dərdi-bidərmanımə veslindən ayrı çarə yox,
Ey təbib-i-dərdimendən, gəl ki, derman səndədir.

Kövsərin xasiyyəti lə'lindədir, mən Xızrvar,
Zinneyi-cavid əz anəm kabi-heyvan səndədir.

Dünyəvü üqba sənin kamınca, sən dər kami-dil,
Ey Süleymani-dü aləm gəl ki, dövran səndədir.

Gəl kərəm birlə nəzər qılgil Həqiqi halına,
Sahibi-xülgü kərəmsən, lütfü ehsan səndədir.

Kövsərin eyni ləbin cami-şərabındanmidir?
Sureyi-rehman rüxün hərfi-kitabındanmidir?

Türreyi-ənberfişan zülfün nəsimi-aləmi,
Şerbəsər qıldı müettər, mişki-nabındanmidir?

Cənnətin bağında sidrə şol qədü balamidir?
Aftabi-ləmyəzəl ol hüsni-tabındanmidir?

Hübbətüs-sevdamidir, ya daneyi-xali-rüxün?
Fitnəlu eyninmidir, ya fitnə xabındanmidir?

Abi-heyvan çeşmeyi-lə'lindən ister Xızra can,
Məsti-eşqin badəsi ol eynin abindənmidir?

Lalənin qəlbində dağ əz ahı-dil-şeydamidir?
Kövsərin camində mey vəslin şərabındanmidir?

Könlümün deycuri ol ənberfişan zülfünmidir?
Eynimin nuri cəmalın afitabındanmidir?

İşvə birle bağımı yandırıdı vəslin firqəti,
Həşrū nəşr ol işvənin nazü itabındanmidir?

Vacib olmuşdur Həqiqi, səcdə qılmaq vəchinə,
Ve 'bidüllah vəchəhü vəchin xitabındanmidir?

Həfxeyi-ruhül-qüdüs le'li-şəkerbarındadır
Nükteyi-elmi-lədünni şərhi-göftarındadır.

Qibləvü-imandır ol peyvəstə ebrun aləmə,
Fitneyi-axırzəman şol eyni-mekkarındadır.

Xilqətin şe'ninde münzəldir hürufi-kainat,
Ayəti-səb'ül-məsani xətti-rüxsarındadır.

Kövsərin cami-meyi le'lində rövşəndir sənin,
Məsti-eşqin rövnəqi şol xəmri-xummarındadır

Damunun narında izhar oldu hicrin illəti
Cənnətin zövqü hüzuri vəsli-gülzarındadır.

Huriyi-rizvanə te'n eylər cəmalın hüsnile,
Sidretül-mə'va súcudi qəddü rəftarındadır.

Aləmi-qəddarı çün darül-fena bildi könül,
Də'viyi-Mənsur ənəlhəqdən səri-darındadır.

Ey xətü xalın kəlamüllah, le'lin selsəbil,
Lövhə-məhfuzin hürufi neqşi-didarındadır.

Ey Həqiqi, həq sənə fezlindən oldu müstəan,
Elmi-tövhidin bəyəni keşfi-əsrarındadır.

Ta ki, hüsün surətü mə'nide də'va görsədir,
Arizin nuri cəmalından təcəlla görsədir.

Səcdeyi-iman gətirməz qaşların mehrabına
Hər besiretsiz kim anı Tağı-Kəsra görsədir.

Sureyi-səb'ül-məsani xətti-rüxsarındadır,
Şol cəhətdən surətin hər şeydə mə'na görsədir.

Ey Məsihadəm, sənin ənfasi-le'lin, aşiqə,
Nəfxfeyi-ruhülqüdüsən nitqi-İsa görsədir.

Kim ki, heyran olmaz ol mə'suqənin rüxsarına,
Əhli-dil ol müşriki mə'nide e'ma görsədir.

Zahida, gəl səcdə qıl şol surəti-rehmana sən,
Səcdeyi-həqqi sənə çün əhli-təqva görsədir.

Çün Həqiqi hər ki, Mensur oldu dər meydani-eşq,
Bər seri-darı-məhəbbət şərti-də'va görsədir.

Lə'lində cam xəmri-müsəffa deyilmidir?
Xalın siyahı hübbəti-sevda deyilmidir?

Mehri-rüxün ki, dövri-qəmərdən xəber verir
Ərşə-səmade nuri-müəlla deyilmidir?

Cün şahidi-həqiqi sən oldun bu ərsədə,
Ruhulqüds bu hikmətə guya deyilmidir?

Hacət deyil məşşətə kəmali-cəmalinə,
Şol sureti-xoçestə mühəyyə deyilmidir?

Xızrı-diləm ki, kövseri-cami ləbəndədir,
Əz çəşmei-həyatı-to əhya deyilmidir?

Her bixəber ki, bilmədi qədri-vüsalını,
Heyvandan ol ülaiki ədna deyilmidir?

Peyvestə tökdü qanımı məstənə gözlərin,
Şol kafər əz iman mübərra deyilmidir?

Mir'ati-lamekan ki, rüxün afitabidir,
Arif qatında mənzəri-ə'la deyilmidir?

Can verdi cün Həqiqi bəhayi-vüsalına,
Vəslindən ol fəqirə təmənnə deyilmidir?

O dəm ki, ol büti-əyyarə dilsitan dedilər,
Qiyami-qamatinə sidreyi-cinan dedilər.

Hekayəti-səri-zülfünü ol pərizadın,
Bər aştabi-rüxəş, zülməti-cahan dedilər.

Xəvası-lə'lini hər necə sormuşam xalqa,
Əzəlde Xızır içən abi-həyatı-can dedilər.

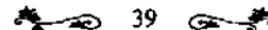
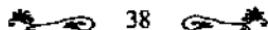
Sifati-şərhi-rüxü cün bəyanə sığmaz onun,
Onun sıfətini bihəddü bigiran dedilər.

Kəmali-hüsнunu bədr-ayə qılıdlar təsbih,
Zəmanə xubların ol yarə xanfəşən dedilər.

Hezar möhnətü dağü bəla ki, der cigerəst,
Ze atəşi-qəmi-sevdayi-dilberan dedilər.

Yeganədir cün iki aləm üzrə ol dilber,
Onun sıfətini xelqə yegan-yegan dedilər.

Həqiqi, canü cahan tərk etməyi səndən,
Qəməndə ol büti-canpərvərin asan dedilər.

Yarın cəfayi-qəmzəsi canımda yaredir,
Ahü fəraq elində cigər parə-paremdir.

Yarın qəminde ağrına, ey dil, cəfasına,
Qılıgil vəfa ki, cövri onun bişümarədir.

Mehşər günündə məskəni darül-xülud imiş,
Ol abidin ki, qiblesi rüxsarı-yarədir.

Qanımdan əsrüdi çün onun fitnə gözləri,
Canın həmişə meyli o çeşmi-xumarədir.

Yarəb, nədir ki, könlüm irişmez vüsalinə,
Peyvəstə dağı-həsrəti bağında yarədir.

Kim ki, bu yolda eşqə mürid oldu, ey rəfiq,
Səm'ində arifin nəfəsi güşvarədir.

Çün zərrədir, Həqiqi, onun hüsnü aftab,
Məhtab çevresində neçük kim sitarədir.

Xızrı-can cüz cami-le'lət abi-heyvan istəməz,
Cənneti-vəslindən ayrı ehli-dil can istəməz,

Küfrü imandır ruxi-zülfün çü bilməz müttəqi,
Şünbülün sərhəlqəsində küfrü iman istəməz.

Ey vüsəlin derdə dərman, ey yüzün darülxülud,
Dərdi dermansız könül vəslində dərman istəməz.

Gərçi tökdü qanımı eşqində eynin qəmzəsi,
Qarətū qəsdi-dilü can eylər ol qan istəməz.

Failin mahiyyətin bilməz fəqih-i-bixəber,
Zati-bimisin sıfatın qəlb viran istəməz.

Meqđemi-vəslində can şükrənə vacibdir bu gün,
Çün könül təxtində sendən özgə sultan istəməz.

Ey boyun sidrə, ləbin eynən təsəmmə səlsəbil,
Saliki-rehvər bu şərhə nəqli-Qur'an istəməz.

Cənneti-abad səri-kuyindən ayrux ta əbəd,
Rövzenin bağında zahid hurü rizvan istəməz.

Çün Həqiqi cami-le'lindən içər yek cür'e mey,
Xızrı-eşqin çeşməsindən abi-heyvan istəməz.

Hicabi-vəhdəti rəf' etmədi yeganə hənuz,
Mühibbi-eşqə vəfa qılmadı zəmanə hənuz.

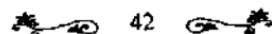
Yolunda mən necə kim canımı nisar edərəm,
Güman içində qalıbdır, düşər gümanə hənuz.

Əgerçi qəmzəsi peykan ilən dələr cigəri,
Onun xədənginə can qılımişam nişanə hənuz.

Bu qəlbi hər necə pak eylərəm məni-dərvish,
Simürqi-eşq gəlib qonmaz aşiyana hənuz.

Vüsali-cənnətə vəsl oldu aşiqi-sadiq,
Qalır təəccübə zahid, qılır fəsanə hənuz.

Heqiqi rəqsi-məhəbbət qılır beçənbəri-eşq,
Sürudi-nəğmeyi-vəhdətedir təranə hənuz.

Yolunda canını terk etməyen vəfa bilməz,
Fəraq əlində bəla çəkməyən cəfa bilməz.

Saçın səvadını vəlleylə qılmayan təsbih,
Yüzündə ayeti-vəşsəmsü vəzzüha bilməz.

Cahani tutdu niyaz ilə zahidi-təqva,
Onun həqiqətini saliki-riya bilməz.

Təvafi Kə'beyi-kuyindən isteyən abid
Becüz vüsali-rüxət Mərvəvü Səfa bilməz.

Rəqibi sor mənə, qılma anun hekayətini,
Biganə haləti hər ehli-aşına bilməz.

İlahi, olmasın ol dil ki, əz səri-ixlas,
Bu canə danəvü damında mübtəla bilməz.

Hicabi-zülmət ilən bağladı bəsirətini,
Qubari-payını hər kim ki, tutiya bilməz.

Nəvayə yetdi Həqiqi muradi-vəslindən,
Onun muradını hər ehli-binəva bilməz.

Gelgil ki, bağı-vəsli-to xüldi-bərin imiş,
Xəmri-ləbət ze kövsəri-can aferin imiş.

Dami-bəlayi-eşqə giriftar eden məni,
Şol zülf imiş ki, tarəsi həblül-metin imiş.

Kövni-məkanı vəslinə şükranə vermişəm,
Bu rəsm içinde rəsmi-məhəbbət həmin imiş.

Ruzi-əzəldə çəşmeyi-heyvan imiş ləbin,
Zülfün nəsimü mişki-tüxün yasəmin imiş.

Darıll-xüllud imiş seri-kuyin həqiqəti,
Hər guşə vəhdət ehlinə bir mülki-din imiş.

Çün hadiyi-zəmanə sən oldun bu ərsəde,
Şükr eylərem ki, vasitə ruhül-əmin imiş.

Çekdi Həqiqini seri-zülfün kəməndinə,
Şol qaşların kəmanəsi kander kəmin imiş.

Ağzını qönçeyi-xəndan dedilər, gerçekmiş,
Xəti-ruxsarını reyhan dedilər, gerçekmiş.

Lövhə-məhfuzini ta gördü kəlam əhli sənin,
Ayəti-vəchini Qur'an dedilər, gerçekmiş.

Zövqi-esqin ki, qəmi dünyəvü üqbaya deyer
Bu könül təxtinə sultan dedilər, gerçekmiş.

Ənber əfşan saçını küfre münasib qılıban,
Dürçi-yaqtutuna mərcan dedilər, gerçekmiş.

Əhli-təqva ki, sūcud eyledi vəchində sənin,
Sacidi-surəti-rəhman dedilər, gerçekmiş.

Ey Həqiqi, cü sənə neqli-kəlam oldu müin,
Nefsinin şərhini bürhan dedilər gerçekmiş.

Ey astabi-eşq, rüxün astab imiş,
Vəchin hürufi-ayəti-ümmül-kitab imiş.

Yarəb, nə hüsn imiş bu məlahətdə kim, onun
Tə'rif-i-vəchi-şə'ninə Həqdən xıtab imiş.

İmanü küfr imiş, rüxü zülfün həqiqəti,
Kən-nuri fış-səvad əcəb mahtab imiş.

Yaxdı fəraq oduyla meni hesrətü qəmin,
Gəlgil ki, hesrətin qəmi yövmül-əzab imiş.

Əsrari-künti-kənzi bəyan eyledi ləbin,
Nəzzareyi-cahana rüxün astab imiş.

Yarın qəmində qılma şikayət, Həqiqiya,
Yarın qəmü fəraig'i çü nazü itab imiş.

Tülü'i-mehri-rüxün astabi-vəhdətmış,
Cəmalın ayəti-ümmül-kitabi-vəhdətmış.

Həyati-çəşmeyi-heyvanmış ləbin Xızra,
Meşami-zülfü xətin mişki-nabi-vəhdətmış.

Ayağına başını kim ki, saldı əz səri-sidq,
Fəraigət əz qəmi-yövmül-hesabi-vəhdətmış.

Götürdü pərdə rüxündən cəmali-ləmyəzəli,
Hənuz əqli-tilaya hicabi-vəhdətmış.

Kənara qılınadı eşqin mühitine düşeli,
Könül ki, bəhri-qəminde hübabı-vəhdətmış.

Saçın ki, sayəsi zilli-ilah imiş əbedi,
Onun şəbində yüzün mahtabi-vəhdətmış.

Həqiqi Kə'beyi-həq bildi vəchin ol yarın,
Çü əmri-üscudu Həqdən xıtabi-vəhdətmış.

Özeldə şövqə getirdi məni hidayəti-eşq,
Səadəti mənə keşf eylədi sirayəti-eşq.

Ayağına başımı saldı ol pərizadın,
Yetirdi daməni-vəslə məni hidayəti-eşq.

Hər an ki, bilmədi yarın qəminin eyni-sefa,
Müyəssər olmadı ol cahilə kifayəti-eşq.

Mühibbe nükteyi-tövhidi keşf edər fail,
Götürdü pərdeyi-əsrarı çün rəvayəti-eşq.

Bəyani-şərhinə müstəğreq oldu canü könül,
Mühitə saldı məni gənci-binəhayəti-eşq.

Münevver eylədi viranə könlümü eşqin,
Həmin budur nəzər, ey şahi-mən, rəvayəti-eşq.

Cəfavü cövri vəfadır Həqiqiyə yarın,
Bir oldu məşrəbi-tövhid ilən hekayəti-eşq.

Gelgil ki, nuri-didə cəmalindədir sənin,
Dövri-qəmərdə fitnə hilalindədir sənin.

Ağzin çü mimü zülfü qaşın nunu dal imiş,
Könlüm hemişə ol mimü dalındadır sənin.

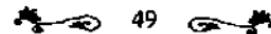
Zülmət içinde çeşmimə heyvan imiş ləbin,
Xızırın həyatı abi-zülalindədir sənin.

Afaqı tutdu işvəvü eynin məlahəti,
Ol fitnedən ki, mərdümi-alındadır sənin.

Ta ruzi-həşr nuri-hidayətdir, ey sənəm,
Misbahı-ləmyəzəl ki, cəmalindədir sənin.

Xəttün hesabını bilən əhli-xəbire sor,
Ol ayeti ki, nöqtəsi xalındadır sənin.

İster Həqiqi vəslini Həqdən bekami-dil,
Onun muradı kamı-vüsəlindədir sənin.

Təbarəkallah, hüsňü cəmal böylə gərək,
Bu hüsňü surətə hem xəttü xal böylə gərək.

Əgərçi vəchində təşbih qılmışam ayı,
Vəli məlahət ilə bu kemal böylə gərək.

Baharı-vəslinə can vermişəm ze ruzi-əzəl,
Səadəti-əbədə mülkü mal böylə gərək.

Ləbin mızacını sormaqda işərəm Xızrı,
Deyəm ki, çəşmeyi-abi-zülal böylə gərək.

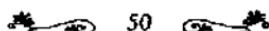
Ayağına başımı salmışam manı-dərviş,
Cənabi-həzrətinə ittisal böylə gərək.

Ümidi-vəslinə şad olmuşam fəraigində,
Həqiqət əhlində dəf'i-mələl böylə gərək.

Vüsalını dilərəm kam ilən ze fəzli-İlah,
Məni-şikəstəyə kami-vüsal böylə gərək.

Bəsirət əqli görendə qiyami-qamətini,
Dedi ki, sərvi-səhi dər misal böylə gərək.

Həqiqi şerhi-dəhanın qılında ruzi-əzəl,
Anın bəyanına şirin məqal böylə gərək.

Ey saçın zülmət, rüxün mehr ilə mahı könlümün,
Xaki-dərgahindadır iqbalü cahı könlümün.

Vacib olmuşdur mənə qılmaq müsəxxər aləmi,
Çün iki aləmdə sənsən padşahı könlümün.

Ey xətin şə'nində münzəl ayəti-ümməl-kitab,
Lövhə-məhfuzindadır həqdən gəvahi könlümün.

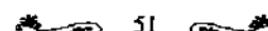
Hesrətin derdi məni yaxdı fəraqın narına,
Cənnəti-vəslindən oldu üzrxahi könlümün.

Taci-xosrovdur sənin fəzlindən, ey sultani-hüsən,
Ferqi-iqbalü səadətdən küləhə könlümün.

Aftabi-surətin zülfü-pərişanındadır,
Şol cəhətdən rövşən olmuşdur siyahı könlümün.

Qəmzeyi-xunriz ilən qıldın müsəxxər aləmi
Çün xəttü xalimdadır ləşkər sipahi könlümün.

Vəhdətin kuyində məhv oldu Həqiqi ta əbed,
Turi-eşqindir əzəldən təkyəgahı könlümün.

Dağılmış astab üstə niqabi-ənberefşanın,
Müəttər qılımiş afaqi məşamı ol pərişanın.

Hürfi-lövhi-məhfuzin yazılmış ayəti-Heqdir.
Onun şərhində rövşəndir bəyani ehli-ürfanın.

Xətün ümmül-kitabından açıldı elmi-rəbbani,
Kelamı tərcümən etdi hədisi-gövhər əfşanın.

Boyundur sidrevü tuba, cəmalın cənnetül-mə'va,
Səri-kuyi-cinanındır məqamı hurü rizvanın.

Götürdü pərdə zülfeynin cəmalın astabından,
Təkəndi əqlimin səbri-qərarı, qalmadı canın.

Heqiqi cami-lə'lindən irişdi badeyi-eşqe,
Kim anın çəsməsindəndir xəvası abi-heyvanın.

Ey cəmalın pərtövi çün astabı könlümün
Suretin müşhəf, xətün ümmül-kitabı könlümün.

Dünyivü üqbade səndən özgə dildar istəməz,
Çün iki aləmdə sənsən intixabı könlümün.

Xızrı-eşq oldum məni-aşüftə ber yadi-ləbet,
Abi-heyvanında reqs eylər hübəbi könlümün.

Zülfə-mışkəfşanını çün şanə qıldı dər səbah,
Sərbəsər tutdu cahanı müşki-nabı könlümün.

Ləblerin peymanesindəndir həyatı ömrümün,
Səlsebilin sağırindəndir şərabı könlümün.

Xaki-dərgahindədir kəhli-bəsiri eynimin,
Zülfü rüxsənindədir nuri-hicabı könlümün.

Çün Həqiqi, fariqəm mən yövmi-həşrү ehtisab,
Rehmətin dövründədir yövmül-hesabı könlümün.

Ey səqahüm rəbbihüm xəmri müsəffası ləbin,
Məsti-eşqin sağərү camında sehbəsi ləbin.

Əlləmül-əsma kəlamında hidayət görsədir,
Kənzi-hikmətdən bəyan oldu müsəmməsi ləbin.

Şol sipahi qəmzələr yəğmayə verdi könlümü,
Qarəti-canü cahan qıldı cü yəğması ləbin.

Lövhi-məhfuzindədir səb'ül-məsanı aşiqin,
Kövsərin camindadır eynən təsamması ləbin.

Vəhdətin nurimidir, ya aftabi-suretin,
Cənnətüs-sevdamıdır, ya xali-sevdası ləbin.

Ey Həqiqi, can ləbə yetdi qəmi-eşqində çün,
Lə'li-cüllabindədir Həqdən təmənnası ləbin.

Ey ləbin eynən təsəmma səlsəbili könlümün,
Vey rüxün şəm'i hidayətdən dətili könlümün.

Ruzi-xilqətdən müsəvvərdir cəmalın eynimə
Nari-hikmətdən münəvvərdir xəlili könlümün.

Çün şəhidi-qəmzeyi-yarəm məni-aşüftə dil,
Eşq meydanindadir kanül-qətili könlümün.

Hesrətindən veslinin peyvestə ez bəhri-qəmet,
Caridir xuni-cigerden abi-Nili könlümün.

Üstüvar etdi səni bir əhli-islami-səlim,
Faili-mütləq ki, həm oldur cəlili könlümün.

Xaki-dərgahindadir kəhli-bəsiri eynimin,
Mehri-rüxsarındadir nuri-cəmili könlümün.

Ey Həqiqi, eşq ilən sərrıştdər ez fəzli-Həq,
Ateşü badü həvadən abü gili könlümün.

Ey cəmalın surəti-rəhmanı əhli-cənnətin,
Vey dodağın çəşmeyi-heyvanı əhli-cənnətin.

Küfri-zülfün üstüvasıdır siratül-müstəqim,
Arizin nurindədir imanı əhli-cənnətin.

Sidrədir sərvî-güləndamın, rüxün əsmai-hüsən,
Lövhi-məhfuzindədir Qur'ani əhli-cənnətin.

Ey xətin ümmül-kitabı, rəhnüması aləmin,
Vey vüsalın rövzeyi-rizvanı əhli-cənnətin.

Dameni-vəslindədir darül-xüluđi aşiqin,
Dami-zülfün bəndidir zindanı əhli-cənnətin.

Dilberin eşqində gər mən' eyləsə zahid meni,
Vacib olmuşdur demək şeytanı əhli-cənnətin.

Cün Həqiqi kim ki, kəşf eyler cəmalın ayətin,
Şərhi-ənfasındadır bürhanı əhli-cənnətin.

Ləm'eyi-nuri-təcəlla aftabıdır yüzün,
Leyletül-esra saçın zillü-hicabıdır yüzün.

Əhsəni-surət cəmalındır iki aləmdə cün,
Aləmül-qeybin kələmə intixabıdır yüzün.

Suretin inna-fetehnadır, xətin ümmül-kitab,
Şol cəhətdən arifin yüvəmül-hesabıdır yüzün.

Lövhi-məhfuzindədir münzel tebarek ayəti,
Qul təbarek şə'ninə həqdən xitabıdır yüzün.

Leyletül-me'raca əsrada rəfiq oldu saçın,
Qabi-qövseyni hilalın mahitabıdır yüzün.

Sidrədir sərvî-güləndamın, rüxün əsmai-hüsən,
Sureyi-tənzil xətə xalın kitabıdır yüzün.

Hey'ətin şərhini məntiqdən bəyan eylər fəqih,
Kənzi-hikmətdən kələmən ehtisabıdır yüzün.

Rövşən oldu cümlə aləmdə vəcihin pərtövi,
Cün Həqiqinin çırığı aftabıdır yüzün.

Be tiri-qəmzə çü qıldın sına amacın onun,
Dilərsə canımı, gəl, vergil ehtiyacın onun.

Dəlili-şəm'i-rüxü oldu hər kimə hadi,
Əzəl səracla yandırıdı Həq səracın onun.

Yolunda sidq ilə hər kim bişirməz ətməyini,
Əlindən aldı fələk rızqü nanu sacın onun.

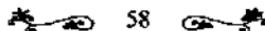
Cahanı küfr ilə imanə çekdi zülfü rüxü,
Gətirdi Rum ilə Çinü Xəta xəracın onun.

Təvafi-Kə'beyi-kuyindən isteyən abid,
Dilər ki, buse konəd daməni-hücacın onun.

Qəmində çünki könül oldu dərdilen xəstə,
Təbibi-eşqə digel¹ kim, qıla əlacın onun.

Həqiqi xaki-dərindən başına tac etdi,
Fələkdə ərşə məlayik yetirdi tacın onun.

¹ Deginən

Camı-ləbində çeşmeyi-heyvan dilər könül,
Vəslin bağında rövzeyi-rizvan dilər könül.

Dəmi-bələyi-zülfə neçük olmaya əsir,
Çün arizində çahi-zənəxdan dilər könül.

Dərmanı dərd içində tələb eylər ehli-dil,
Bu dərdi-binəhayətə dərman dilər könül.

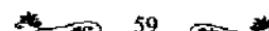
Can zərrəvar reqsə girər dər simai-qol.
Rüxsarın üzrə mehri-dirəxşan dilər könül.

Çün hadiyi-zəmanə sən oldun bu ərsədə,
Xaki-dərində mülki-Süleyman dilər könül.

Gəlgil ki, eynimə şəbi-me'rac imiş saçın,
Ol üstüvadə sureyi-rəhman dilər könül.

Canın Həqiqi qıldı fəda çün cənabına,
Kövnü məkanı vəslinə qurban dilər könül.

Ey evvəlinü axırüstü rəhnümayi-eşq,
Əz lütfi-bigirani-to ehsan dilər könül.

Şəha, qəmində çü düşdü bəyani-eşqə könül,
İrişdi mərtəbeyi-laməkanı eşqə könül.

Cefasına məni mehv eylədi, vəfa qılmaz,
Nə tədbir eyleyə bu dilsitani-eşqə könül.

Bir oldu məşrəbi-tövhid eşqi-ləmyezeli,
Kenarə qılmadı düşdü miyani-eşqə könül.

Çü kafū nun ilə keşf oldu aləmi-ərvah,
Mühitə düşdü be icz künfəkan eşqə könül.

Götürdü perde rüxündən zəmanə ol yarm,
Qul oldu ta bəbəd bu zəmani-eşqə könül.

Həyati-ləmyezeli buldu can vüsalında,
Yetirdi mənzilini cavidi -eşqə könül.

Həqiqi hey'əti şərh eylədi cəmalında,
Götürdü məntiqi gəldi bəyani-eşqə könül.

Izzeti-eşq olan könül mültəfiti-cahan deyil,
Eşqə müqəyyed olmayan talibi-laməkan deyil.

Xılqəti-xəlqi-aləmin emri çü kafū nun imiş,
Kim ki, bu rəmzi anlamaz qabili-künfəkan deyil.

Hikmətinin nişanəsi oldu cahan bu ərsədə,
Faili-eşqin, ey könül, hikməti binişan deyil.

Səri-eləstü rəbbiküm qalü bələdə qövl imiş,
Kim ki, bu qövli bilmədi, xılqəti cavidan deyil.

Zərqü riyası zahidin qabili-həzrət olmadı,
Zəhnü güman içindədir, şübhəsi bigüman deyil.

Gerçi simurqi-laməkan səndədir, ey bəşər, bu gün,
Nəffisine arif olmasa, qabili-aşıyan deyil.

Eşqi yolunda dilberin başını qoy, Həqiqiya,
Kim ki, bu yolda başını qoymadı, canfeşan deyil.

Çü sünbülündən onun piçü tabə düşdü könül,
Tutuşdu ataşı-eşqində tabə düşdü könül.

Görəndə ayəti-tüxsarın ol perizadın,
Hürufi-vəchilən ümmül-kitabə düşdü könül.

Nə vəsl imiş ki, onun həsrətü fəraqında,
Gəhi təəşşüqə, geh iztirabə düşdü könül.

Gözümüzdən abımı bağrim qanı ravan edəli,
Be dəsti-daməni-dilber xızabə düşdü könül.

Çü əsdi dan yeli ənber feşan saçından onun,
Nəsimi-mışk ilə pəs mişki-nabə düşdü könül.

İtabü naz ilə yaxdı Həqiqini yarı,
Ol əhli-naz ilə nazü itabə düşdü könül.

Bir oldu məşrəbi-tövhidi-eşqi-ləmyəzəli,
Çü vahidi-əbədilə xitabə düşdü könül.

Sərv oldu şahi-sidreyi-rizvanına tüfeyl,
Mai-müin çəşmeyi-heyvanına tüfeyl.

Ta qıldı mişki-nabə saçın buyinə nisar,
Məhtab oldu şəm'i-şəbistanına tüfeyl.

Alemde şahi-hüsн səni qıldı çün ilah,
Xuban oldu surəti-rəhmanına tüfeyl.

Reyhanü yasəminü gülüstanü ərgəvan,
Gülzar içində qonçeyi-xəndanına tüfeyl.

Abi-həyata cami-ləbindən irişdi Xızr,
Zülmət oldu zülfü-pərişanına tüfeyl.

Hər salikin ki, məskəni kuyındır, ey qəmer,
Qıldı cahanı mehri-dirəxşanına tüfeyl.

Çün xosrovi-Həqiqi sən oldun zəmanəyə,
Afaq oldu hökmi-Süleymanına tüfeyl.

Gəlgil ki, səndən ayrı dəxi yar bilmənəm,
Bigülşəni-vüsali-to gülzər bilmənəm.

Vermən bu çərxi-kəcrovı-qəddarə könlümü,
Ol tacridəm ki, aləmi-qəddar bilmənəm.

Eşqin qədimü mehri-rüxün layezal imiş,
Mən bundan özgə nükteyi-əsrar bilmənəm.

Xəmri-ləbindən əsrimişəm, yaze¹ xumari-mey,
Xəmri-ləbin kimi dəxi xümmər bilmənəm.

Mənsurvar əgerçi məni darə çəksələr
Darüşşəfa dirəm² mən, ani, dar bilmənəm.

Gər qoymuşam libasımı meyxanədə girov,
Sərməsti-badəəm sərū dəstar bilmənəm.

Şəm'i-rüxündə canımı pərvanə qılımişəm,
Ol narə düşmüşəm, dəxi mən nar bilmənəm.

Peyvestə qaşların kimi mehrabə baxmanam,
Məstane gözlerin kimi əyyar bilmənəm.

Şəhhi-ləbin çü nitqə gətirdi Həqiqini,
Mən bundan özgə nitqi-dürərbar bilmənəm.

..

¹ Yaze – yaz

² Deyərəm

Ta əzeldən düşdü ol yar ilə bazarım mənim,
Fırqətindən ərşə çıxdı naleyi-zanım mənim.

Razi-eşqin canımın içinde saxlardım, vəli,
Aqibət faş oldu gizli gənci-əsrarım mənim.

Dilberin yolunda qurban olmağa, ey müttəqi,
Olmagıl naseh ki vardır, onda iqrarım mənim.

Şol mükerrem pakızə, gövher ki yoxdur qiyməti,
Kimdürür aləmdə ol yarı-vəfadaram mənim.

Rövzeyi-rizvan müətter oldu əz buyi-ləbəş,
Ta güli-xəndanını görsətdi gülzarım mənim.

Sendən ayrı olmasın, yarəb, bu çerxi-ruzigar,
Gel ki, sənsən dünyəvü üqbədə dildarım mənim.

Çün Həqiqi gördü ol məşuqənin rüxsarını,
Dövlətü iqbale yetdi bəxti-bidarım mənim.

Çeməndə sərv-i-qədintek çınar görməmişəm,
Rüxün kimi səməni-gülüzər görməmişəm.

Əzel gündənə senin eşqin ilə ta be əbed,
Mənim kimi dəxi bir biqərar görməmişəm.

Feraqü derdü qəmindən nə fikrim ola mənim,
Çü sən təki sənəmi-qəmküsər görməmişəm.

Kənare qılmamışam eşq ilə ze ruzi-əzel,
Miyani-eşqə düşəndən kənar görməmişəm.

Cəmali-hüsnünə ayinədir zəmiri-münir,
Cəmalın ayinəsində qübar görməmişəm.

Saçın selasili dami-bəlaye saldı məni,
Bu dami-hicri-bələdan güzar görməmişəm.

Saçın kimi Xütəni-mişkbarə baxmamışam,
Rüxün kimi çəmənəü mürğəzər görməmişəm.

Apardı səbrü qərarımı ol qara gözlər,
Özümde mən dəxi səbrü qərar görməmişəm.

Həqiqiyəm ki, bu dövrü medar içinde bu gün,
Bu hüsən ilə sənəmi-ruzigar görməmişəm.

Eşqin yolunda mən mənə təqsir bilməzəm,
Eşqindən özgə canıma tə'sir bilməzəm.

Təqdiri-lemyəzəl məni qul eylədi sənə,
Təqdir içində şəmmeyi-təğyir bilməzəm.

Ey nükteyi-həqiqəti-eşqə mürid olan,
Gəlgil ki, səndən özgə dəxi pir bilməzəm.

Tə görmüşəm cəmali-rüxi-bimisalını,
Təkbir qılımışam, demə, təkbir bilməzəm.

Tezvirü zərq zahidi-kecrudən oldu faş,
Mən rindi-aşiqəm qəmi-təzvir bilməzəm.

Yaxdı Həqiqini qəmi-eşqin fəraq ilə,
Vəslindən ayrı çarəvü tədbir bilməzəm.

Dilbera, eşqin yolunda naleyi-zər etmişəm,
Cənneti-vəslindən ayrı tərk-i-gülzar etmişəm.

Bundan ayrıx men dəxi cövrə tehəmmül qılmazam
Gerçi mən səd cövr ilən ol yare iqrar etmişəm.

Küfrü iman şərhini ta bilmışəm elmül-yəqin,
Olmuşam imanə yoldaş, kūfrə inkar etmişəm.

Olmasın ruzi-vüsali-cənneti vəslin mənə,
Dünyevü üqbədə səndən özgə gər yar etmişəm.

Daneyi-xalın xəyalından məni-aşüstə dil,
Mürğı-canı damı-zülfündə giriftar etmişəm.

De'viyi-zikri-ənəlhəq qılışsam Mənsurvar
Ber səri-darı-məhəbbət gör nə güftar etmişəm.

Sahibi-keşsafə məntiqdən mənə sormuşam,
Elmi-hey'ətdən bəyanu şərhi-təkrar etmişəm.

Görmüşəm rüxsarını rövşən zəmiri-çeşm ilə,
Naziri-hüsən olmuşam bes kesbi-didar etmişəm.

Qılımışam canū cahan şükranə yarın vəslinə,
Zi ticaret kim, məlek mülkündə bazar etmişəm.

Nafizül-cavid vəhdət oldu ruhi-qüdsiyan,
Mən bu zati-xilqətin nəfsində zinhar etmişəm.

Çün Heqiqi, bilmışəm sırrı-kelamüllahı mən,
Həmdilillah kim bu elmi kəşfi-əsrar etmişəm.

Səherdə sünbüli-zülfündən əsdi badi-nəsim,
Həyati-ləmyəzəli tapdı üstüxani-remim.

Vüsali-cənnətinə vasil olmadı zahid,
İnaniyətdən ona məskən oldu nari-cəhim.

Hürfüfi-ayəti səd bar qılımışam tekrar,
Saçınla qaşına təşbih olanda nun ile cim.

Bu vəchilən ki, səni xilqət eyləmiş xalıq,
Nə ehtiyac ola bu hüsən surətə tə'zim.

Həyati-ləmyəzələ vasil olmadı əbədi,
Yolunda canını hər kim ki, qılımadı təslim.

Fərəs kenareyi-fildən keçər rüxe qarşı,
Piyada surmayı fərzinə şah edər tə'lim.

Nisar qılmağa eşqin yolunda canū cahan,
Teriqət əhlinə ehtiyac olmaya təklim.

Heqiqiya, səni məhbub qıldı xalıqi-xəlq,
O dəm ki, xilqəti aləmni eylədi təqsim.

Dünyəvü üqбade mən yar ol nigarı bilmisəm,
Könlümün məqsudu həm ol gülüzan bilmisəm.

İçmişəm yarın ləbindən layəzalın xəmrini,
Məsti-cavidəm, şərabi-bixumarı bilmisəm.

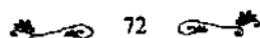
Cənnətül-mə'va nigarın mürğ zari-vəslidir.
Mürğzərəm kim, vüsali-mürğzərə bilmişəm.

Lövhi-məhfuzindədir həşrin hesabından şumar,
Hasibi-eşq olmuşam, mən ol şumarı bilmisəm.

Ta mürid oldum səri-kuyində mən ol dilberin,
Piri-eşqəm ki, təriqi-ruzigarı bilmisəm.

Xaki-dərgahindədir kəhli-bəsirət eynimə,
Olmuşam binayı-həq, nur ol qübarı bilmisəm.

Cün, Həqiqi, salmışam baş ol nigarın payine,
Həmdilillah ki, cənabi-şəhriyarı bilmisəm.

Əzəldə cün seni bir yarı-məhliqa demişəm,
Həzar canü dili eşqinə fəda demişəm.

Gözünlə mərdümmini fitneyi-zəmanə bilib,
Saçın səfasiline həlqeyi-bəla demişəm.

Bu canə mehri-rüxün dilpəzir olanda sənin,
Onun şüainə vəşsəmsü vəzzüha demişəm.

Pənah qılımişam ol asitani-dövlətə mən,
Xudast şahidi-haləm ki, biriya demişəm.

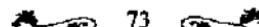
Hidayət etdi sənin şə'ninə ze fəzli-ilah,
Bu mə'nidən sənə mən xətmi-ənbiya demişəm.

Vüsali-eşqi-rüxün gənciməş nəhayətsiz,
Viranə könlümü ol gəncə aşına demişəm.

Heyati-lemyezəli bultmuşam vüsalinda,
Ləbində çəşmeyi-heyvanə canfeza demişəm.

Səni yeganəyi-məqsudi-kainat bilib,
Vücudi-zatına həm sayeyi-xuda demişəm,

Həqiqi var qəminde bimari-hicr olana,
Hədisi-lə'li-şəkerbarını şəfa demişəm.

Yüzün kitabına ta ayeti-ilah dedim,
Cenabi-hezretini canıma penah dedim.

Mücerred eyledi eşqin məni zəmanədə çün,
Nə fikri-dünyəvü üqba, nə izzü cah dedim.

Ayağına yüzümü saldım əz seri-ixlas,
Məni-gədaye səni padışahü şah dedim.

Düşəndə gülşəni-vəchindən ayrı bülbülican,
Saçın kimi mən onun bəxtini siyah dedim.

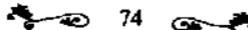
Sən oldun əvvəlü axırda çün mənə hadi,
İki cahanda səni halıma güvah dedim.

Təcəlla qıldı cemalında vahibi-surət,
Bu mə'nidən sənə mezhəri-ilah dedim.

Götürdü pərde yüzündən hicab zülfeynin,
Qulami-hüsni-rükün oldu mehrü mah dedim.

Tutuşdu çərxü fələk birlə asimanü zəmin,
O dəm ki, firqəti-eşqin qəmindən ah dedim.

Həqiqiyəm ki, bu dövrü mədar içinde səni,
Səriri-səltənet üstündə padışah dedim.

Ta nuri-didə ol rüxi-gülnarı bilmışəm,
Misbahi-ləmyəzel mən o didarı bilmışəm.

Kövnü məkanı vermişəm onun vüsalına,
Bazari-eşq içinde bu bazarı bilmışəm.

Təfsir qılmışam xətü xalın kitabını,
Ol arifəm ki, nükteyi-əşrəni bilmışəm.

Qerq olmuşam qəmində fəraqın cəfəsına,
Çün vəsl-i-ləmyəzel mən o gülzərə bilmışəm.

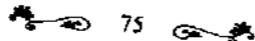
Ey gövherin həqiqəti nitqindən aşikar,
Şükr eylərem ki, nitqi-güherbarı bilmışəm.

Canü cahanı vəslinə şükranə qılmağa,
Naseh mənə sən olma, mən ol karı bilmışəm.

Ta zülf-i-piçü tab ilə sevdaya düşmüşəm,
Dəmi-bələdə türreyi-tərrəni bilmışəm.

Ey suretin təcəllisi ənvəri könlümün,
Xurşidi-ləmyəzel mən o rüxsəri bilmışəm.

Yar oldu çün Həqiqiyə yarın qəmi bu gün,
Yanın qəmində dərd ilə həm yanı bilmışəm.

Mən dilşikestedən bu gün ol yarədir salam,
Ta ruzi-heşr ol bütü-əyyarədir salam.

Eşqə vefavü cövrə təhəmmül, fəraqə səbr,
Ol əhli-əşqə, yarı-vefadərədir salam.

Darül-xüluḍ imiş mənə ol həzrətü cənab,
Darül-xüluḍə, həzrəti-dildarədir salam.

Oldu bahar, açıldı gülüstanü mürğzar,
Gülzar içində ol rüxü gülnarədir salam.

Mən rindi-laübaliyü ol mesti-badəkeş,
Meyxanələrdə xəmr ilə xümmarədir salam.

Yarından ayrı yandı Həqiqi fəraq ilə,
Kuyi-vüsələ, ol bütü-əyyarədir salam.

O rüxün şem'ine çün canımı pərvanə dedim,
Yaxdı yandırıdı meni atəşi-hicranə dedim.

Neçə zahidləri pəbəndi-bəla qıldı saç
Neçə aşüftələri çəkdi o zindanə dedim.

Yüzünün ayətinin əvvəli çün fatihədir,
Yaz onun hərfini sənməyeyi-Qur'anə dedim.

Qılımişam qəmetini sidreyi-rizvanə misal,
Aşıqəm can ilə ol sidreyi-rizvanə dedim.

Qədəmi-xaki-dərindən yüzümü etmən iraq,
Zəhi dövlət ki, mən o razımı sultanə dedim.

İşveyi-qəmzələri qarəti-din eylər iman
Ki, mən ol eynə neçün kafəri-türkanə dedim.

Ey Həqiqi, bu məlahət ki, rüxi-yarıdədir,
Yaxdı həsrət qəmilən bağrımı büryanə dedim.

Zəhi can ki, bu ciger qanına boyanə dedim,
Aforin ol tənə ki, eşq oduna yanə dedim.

Kim ki, can qılımadı ol dilberi-eyyare nisar,
Yaxdı həsret qəmili bağrımı büryanə dedim.

Nəfsi-şəhvətperəsin fe'linə aldanma, könül
Ki, ziyan eylər anın illəti insanə dedim.

Zöhdü təqva xəbərin abidi-rəbbaniyə sor,
Oxu ol ayəti kim Həq dedi mən kanə, dedim.

Fələkin həşmetü əndişəsinin tərkini qıl,
Özünü salma bu qəddar ilə üsyana dedim.

Xəlvətu yar dedim badeyi-gülrəngi lətif,
Hərçi ki, yarə dedim, mən anı rindanə dedim.

Qətreyi-yaqtı-canpərvərinin cür'əsini,
Əzəli eşq şərabından içən canə dedim.

Qıldı biganə məni veslinə həmsayeyi-hicr,
Bu sebəbdən mən ona bidilü biganə dedim.

Çün onun xalū rüxi qoydu mənim canıma dağ,
Zəhi dövlət kim, onun dağılə can yanə dedim.

Ahü fəryadını bu aşığı-aşüstə dilin
Qameti sidrə, ləbi çəşmeyi-heyvanə dedim.

Zülfündən ayrı dami-bəlayə bəla demən,
Ol məmən mənim kimi bir mübtəla demən.

Zahid beğeyri-zöhd çü bilməz təriqi-eşq,
Yoxdur səfası mən anə ehli-səfa demən.

Ey xosrovi-zəmanəde hüsnilə xublərin,
Şahi-cahanı həzretinə bir gəda demən.

Sebr etməyən vəfadə nigarın cəfasına,
Ol bivəfaya bil ki, mən ehli-vəfa demən.

Ey dərdimin davası ləbin cyni-kövsəri,
Vəslindən ayrı cənnətə darüş-şəfa demən.

Məhfuzi-lemyezəl xətə xalındır aşiqə,
Arif bilir ki, mən bu sözümüzə xəta demən.

Çekdi Həqiqini səri-zülfün kəməndinə,
Dami-bəlayə saldıvü dami-bəla demən.

Ol hüsн ilə xəttü xalə təhsin,
Ol müşhəfi-layəzalə təhsin.

Ol abi-həyati-canfazayə,
Ol çeşməyi-zülçələlə təhsin.

Arif deyil ol ki, qıldı daim,
Bu dünyevü mülkü male təhsin.

Al eylədi fitnə qıldı eynin,
Ol fitnəli eynü alə təhsin.

Ol qaməti-sidrətül-cinanə,
Ol nun ilə mimü dələ təhsin.

Şol qürseyi-əftab içində,
Kim qılmaya ol hilalə təhsin.

Hər kim ki, Həqiqi oldu, qıldı
Ol zülf ilə xəttü xalə təhsin.

Cəmalın şəmine hər şəb düşər mehtab rövzəndən,
Çün onun astabından düşübdür tab rövzəndən.

Müənber zülfı-pürçinin gəlir badi-səba birlə,
Behülqi-dərdiməndənət salur qullab rövzəndən,

Qəmi-dərdindən, ey dilbər, əgər ah eyləsem dərdim
Ze aşki-dideyi-mərdüm axar seyləb rövzəndən.

Sağın zillində rüxsarın ki nuri cavıdan oldu,
Bu həsrətdən salır çətri-felek itnab rövzəndən.

Həqiqi asitanından temənna çün vüsəl etdi,
Təcəllayı-həqiqətdən açıldı bab rövzəndən.

Gelgil ki, sevmişəm səni cananələrdə mən,
Can oynaram yolunda bu divanələrdə mən.

Viranə könlümü qəmi-eşq etdi çün məkan,
Bəs gənc bulmuşam dili-viranələrdə mən.

Hər təşnenin ki, canı müsəffə ləbin deyil,
İçmən həyat abın o peymanələrdə mən.

Şirin qəmində canımı təslim qılımişam,
Xosrov hekayatın demən əfsanələrdə mən.

Çün xanəqahü mədrəsevü zahidəstü şeyx,
Həqden murad isterəm ol xanələrdə mən.

Biganə kimdürür kim ona aşına deyəm,
Ya olam aşına dili-biganelərdə mən.

Yaxdı Həqiqi canını şəm'i-rüxündə çün,
Yandım bu ahü suz ilə pervanələrdə mən.

Düşdü dili-ğəribi-mən firqəti-hicr narına,
Ta çəke cövrü firqətin vüslet ola nigarına.

Qəmzədə qıldı canımı qəmzəsinin işaretü,
Zülfi kəməndi-seydilən çəkdi məni şikarına.

Qədri-vüsal bilmədi, yandı qəmü fəraqılən,
Can ilə vüslet olmayan dilbəri-qəmküsarına.

Canū cahani tərk edib istemişəm vüsalını,
Bülbülü-həsrət olmuşam cənnəti-gülüzərinə,

Ruzi-əzəldə könlümü vermişəm ol nigara mən,
Yüzümü salmışam onun xaki-rehi-qübarına.

Ta məni cylədi qəmi mehri-rüxündə möhtəşəm,
Möhtəşəm olmaya onun düşməyən intizarına.

Naziri-qüdrət olmuşam ta görəm ol cəməli mən,
Müntezirəm becanü dil şol sənəmin güzarına,

Çünki Həqiqi dilbərin içdi ləbində badəsin,
Məsti-ələst olub düşər gözlərinin xumarına.

Çü rəqsə girdi bu gün mahi-gülüzər yene,
Tükəndi sebri-könül, qalmadı qərar yene.

Güzargahına yüz qoydum ol pərizadın,
Məgər ze ruyi-kərəm eyleyə güzar yene.

Qübari-payini kehli-bəsir qıldı könül,
Vücudi-ayinə saf oldu əz qübar yene.

Qəmində nalevü feryad qıldı bülbülü-can,
Açıldı gülşəni-veslində mürğəzər yene.

Məhəbbət eşqə özün zahir eylədi fail,
Götürdü perdeyi-esrar şehsuvar yene.

Şəcərdə inni ənellahə vasil oldu bəşər,
Səadəti-əbədi buldu xaksar yene.

Həqiqi ərəqi-mühit oldu, ey fəqih, bu gün,
Bəsəm'i-can yetirir dürti-şahvar yene.

Qıldı münir alemi şahidi-mən cəmal ilə,
Müşhefi-rəbb imiş rüxi ayəti-xəttü xal ilə.

Çəşm ilə zülfü xalının dərdü qəmū fəraqını,
Gəl mənə sor ki, canımı yaxmışam ol xeyal ilə.

Cami-ləbində cür'esi badeyi-eşq imiş məger,
Məsti-əlest edər bizi kövsəri-zülçəlat ilə.

Hüsnüñə çün zəmanəda kimse berabər olmadı,
Tutdu cəhanı serbeser hüsnülevü cəmal ilə.

Ey məni dağü həsrətə yandırıban həlak edən,
Gəl nəzər eylə halıma, qoyma məni bu hal ilə.

Təşnelebəm deyən könül kövsəri-canfəzasına,
Eyni-həyata vəsl ola səlsəbili-züləl ilə.

İşvəvü nazilen məni gərçi yaxar cəfasına,
Rəngimi laləgün edər ləbləri xəmri-al ilə.

Al ilən ol qara gözün qəmzəsi dəldi bağrimi,
Dövr-i-zəmanə fitnesi yaxdı məni bu al ilə.

Eşqi-rüxündə dilberin ol irişür muradə kim,
Canū cəhanı varlığın tərk edə mülkü mal ilə.

Verdi Həqiqi könlünü şahidi-laməkana çün,
Şövkəti-cavidan diler rəhmeti-layəzal ilə.

Ey məni damı-saçın çəkdi səri-darına,
Canımı yaxdı qəmin ateşi-rüxsarına.

Meskəni-ə'raf imiş, ayinəsi saf imiş,
Kim ki, qul oldu bu gün sən bütü-eyyarına.

Ey əzelin rövzesi vəslü-rüxün aşiqə,
Bülbülü-məst olmayan ırnədi gülzərəna.

Sünbülü-pürtəbinin damına düşdü könül,
Canımı qıldı əsir, çeşmi-dişəfkarına.

Ol bütü-eyyarənin dərdü qəmü həsrəti,
Bağrımı qan eylədi, yaxdı məni narına.

İçdi Həqiqi əzel xəmrəni əz cami-eşq,
Ta kim, irişdi ləbin badeyi-gülənarına.

Hər aşiqin ki, nalevü dərdi ze can ola,
Canan yolunda aqibət ol canfeşən ola.

Yarın qəminda terki-cəhan etməyən könül,
Ol can deyil ki, xılqət ona cavidən ola.

Biminnəti-fəraq vüsalın tələb qılan,
Vacibdir ol fəqirə kim, ol tərki-can ola.

Dərdü feraqü möhnətü ənduhü hicrү qəm,
Yarın yolunda cümləsi bir gülsitan ola.

Hər kim ki, başını sala dər asitani-dust,
Texti-seriri səltənət ol asitan ola.

Əsrari-eşq içində Həqiqi, to dəm məzen,
Hər kimsənin məratibи əz xud əyan ola.

Ta çekdi şah sünbülli-zülfün gülaləye,
Ah ile düşdü bülbülli-aşüstə naleye.

Surətdə gördü katibi-qüdrət cəmalını,
Vesfi-kəmali-hüsnnü yazdı risaleye.

Yandırıdı eşq odu məni yarın cəfasına,
Dağı-fəraq qəlbimi benzətdi ğaleye.

Ol cana ki, şərabi-vüsəlin nəsib ola,
Huri-behiştə te'n edə, abi-züllaləye.

Gər xəste payü gör ki, qenissən gədə təki,
Lütf eylə gəl ləbindən irişdir nəvaləye.

Əsrüttü şövq ilən məni zikri-ləbi rüxün,
Ta səlsəibili-lə'lini tökdü piyaləye.

Ağlatdı hicri gülşəni-vəslin Həqiqini,
Xunabi-dil bulaşdı çəmən üzrə jaləye.

Düşmə zəmanə fikrinin dərdi-sərə xeyaline,
Olma həris dünyanın gəncinə, mülkü malinə.

Cenneti-vesli-dilberi gəl tələb et ilahidən,
Cennete vasil olmayan irməz onun vüsalinə.

Xülgiləvü cəmal ile mendən apardı mənliyi,
Aferin ol cəmilənin xülgünəvü cəmalinə.

Əhsəni-hüsni-surətə səcdə gətir, ibadət et,
Ta biləsən bu surətin hüsnü nədir, cəmali ne.

Ağzinavü miyanınə hər necə kim baxım dedim,
Zərrəcə irmədi mənim əqlim onun xeyalina.

Sağclarının kəməndilən çekdi apardı könlümü,
Canı müğəyyəd eylədi damü bələdə xalınə.

Ləm'eyi-hüsni-sureti te'ne bər afitab edər,
Qüdrət eli çeker qələm qaşlarının hilaline.

Xilqətinin turabına arif isən súcudə gel,
Ta yetəsən bu xilqətin mərifətü kəmaline.

Lütfi-cemali-vəslini gəl təleb et Həqiqiya,
Şaibə qılmagıl onun lütfünəvü cəmaline.

Canü cahanı tərk edib eşq ilə gəl bu ərseyə,
Düşmə bu çərxi-kəcrovun hirsinəvü məlaline.

Dilbəra, ənfəsi-lə'lin mə'niyi-candır yene,
Tel'əti-hüsni-rüxün mehri-dirəxşandır yene.

Zikrü təsbihin niyazı oldu zatində zühur,
Xilqətin şə'nində münzəl şerhi-Qur'andır yene.

Üstüvayı-zülfünü berhəm ki, qıldı dan yeli,
Xatiri-cəm'iyyətin halı pərişandır yene.

Həsretin dərdi məni yaxdı fəraqın narına,
Həmdilillah kim, vüsalın dərdə dərmandır yene.

Ey xətū xalın kəlamüllah, lə'lin səlsəbil,
Arizin dövründə zülfün enberəfşandır yene.

Aləmi-ərvahə rəhber oldu nitqin ta əbəd,
Nəfxeyi-ruhül-qüdüsən gör nə bürhandır yene.

Küfrü imanın səvadı zülfü rüxsarındadır,
Zülfü rüxsarın səvadı küfrü imandır yene.

Rəhmətin kuyində çalındı bəşarətdən sürud,
Əhli-ürfanın kələmə şükri-rəhmandır yenə.

Çəşmeyi-heyvani ki, Xızır içdi, oldu cavidan
Zülmeti-zülfündə le'lin abi-heyvandır yenə.

Vəhdətin əhvalını ərz etdi vahid kesrətə,
Arif-i-heqsən xəbir ol gör nə dövrəndir yene.

Rindü sərməstin məqamı guşeyi-meyxanədir,
Əhli-təqvanın kələmə zikri-sübhandır yenə.

Ey Həqiqi, sacid ol Adəmdə həqqin vəchinə,
Olmayan sacid bu vəchə zəhlili¹-şeytandır yenə.

Yarın gərek ki, mehri-rüxi dilpezir ola,
Ta hüsnü xülq içinde cəhanda əmir ola.

Hər kim ki, qılımaya nezər ol hüsnü-surətə,
Yoxdur bəsirət onda gər əhli-bəsir ola.

Hüsн ilə çün nəzir bulunmaz cəmalına,
Aləmdə ol yeganə məgər binəzir ola.

Biçarə, eşqə neyləyə tədbirü çarəsin,
Mə'suqə şahi-aləmü aşiq fəqir ola.

Təvhid içinde nükteyi-əsrarı bilmışəm,
Sahibnəzər gərek ki, bu halə xəbir ola.

Mənsuri-eşq olanda Həqiqi ze fəzli-həq,
Anın müini ayəti-nimən-nəsir ola.

¹ Zəhlili (ez əhli)-şeytan - şeytan əhlindən

Talibi-yarem əzəldən, yara müştaqam yenə,
Cənnətin kuyində ol dildara müştaqam yenə.

Gərçi didarında yetdi canü dil məqsuduna,
Həmdilillah ki, mən ol didara müştaqam yenə.

Dünyəvü üqba həram oldu mənə bivəslı-yar,
Yar ilən yaram əzəldən, yare müştaqam yenə.

Eşqinin əsrarını faş etmişəm aləmdə mən,
Gel bu sırrı gör kim, ol esrarə müştaqam yenə.

Qılımışam "Şehnaz" ilən "Üşşaq" şərhin dər "Əraq
Bu məqamdan men ol ədvare müştaqam yenə.

Cənnət-abadi-səri-kuyindən ayrı dilbərin,
Bülbülü-aşüftəəm, gülzara müştaqam yenə.

Çün Həqiqi də'viyi-Mənsur əgər qılsam nola²,
Nasiri-mensurə heyran, dare müştaqam yenə.

¹ "Rast" muğamının güşələri

² Nə olar

Yarəb, ne nur imiş ki, məni yaxdı narına,
Yarəb, ne zat imiş ki, məni çekdi darına.

Sübhi-əzəldə qıldı müəttər dimağımı,
Ta əsdi dan yeli saçının mişkarına.

Kəhli-besiri-didə qılan xaki-payini,
Ger bir güzər işsəm onun kuhsarına.

Xaliyyü çeşmə qəmzəsi aşüftə könlümü,
Çekdi kəməndi-zülfünə saldı şikarına.

Bağrim qanın gözümdən axtırdı qəmi-rüxi,
Simin elini qıldı amınla nigarına.

Dövründə le'lının meyi əsrüttü ta əbəd,
Şol badəden ki, kimsə işsəməz xumarına.

Bağrimnı işvə birlə qılır yara qəmzəsi,
Yarəb, nə işvedir ki, qılır qəmzə yarına.

Yarından ayrı yandı Həqiqi fəraq ile,
Gəlgil təfərrüt eyle onun ahü zarına.

Xosrovi-xuban bu gün sən yarı derlər aləmə,
Hüsnı-Yusif sən rüxi-gülənarı derlər aləmə.

Çün iki aləmdə sensən mərdümi-eynimdə nur,
Aşiqin məqsudin ol didarı derlər aləmə.

Xızrı-eşqin çeşmeyi-heyvanının mahiyyətin,
Leblərin yarından axan barı derlər aləmə.

Gerçi tökdü qanımı dövründə eynin fitnəsi,
Kaferi-xunriz ol məkkəni derlər aləmə.

Mən dili-aşüstənin peyvəstə ahü naləsin,
Zarzuyi¹ sən bütü-əyyarı derlər aləmə.

Çün Həqiqi dövləti-bidar buldu yar ilən,
Arifü azadə ol bidarı derlər aləmə.

Eşqə gel, yar ol, könül, var həqden istə yarını,
Xosrovi-kövnü məkan bil ol bütü-əyyarını.

Kövsərin peymanesidir çün nigarın lebleri,
Gel onun camından içgil mai-xoşgührənini.

Zahidi-təqvadan istə zöhdü təsbihü niyaz,
Cahili-naməhrəmə faş etmegil əsrarını.

Cövhəri qəvvasidən istə, vəfayi-yaridən,
Yar ilən yar ol, unutgil nefs ilən eğyarını,

Çün iki aləmdə fail birdir, ey sahib-nezər,
Gel onun yolunda tərk et aləmi-qəddarını.

Künti kənzin nükteyi-əsrarını sor abidə,
Saliki-həqq ol, var ol gəncil qıl bazarını.

Könlümün ayinesin saf eylə, nefse arif ol,
Sikkeyi-mə'nidə görsət nəqdini, əyyarını.

Ey Həqiqi, eşq ilən meydana gir Mənsurvar,
Boynunu çək dara ondan istə payi-darını.

¹ Óz arzuyi – arzudan

Cəmalın rövzeyi-rizvan deyilmi?
Dodağın çeşmeyi-heyvan deyilmi?

Səqahüm rəbbihüm xəmri ləbindən,
Bəyani-ayetü bürhan deyilmi?

Rüxü zülfün bəyazılıə səvadı,
Biri küfrü, biri iman deyilmi?

Sənin məstənə eynin sağərindən,
Cahan sərgəşətvü giryən deyilmi?

Şəha, eşqin yolunda canı qurban,
Buyursan, qılmağı asan deyilmi?

Dili-sərgəşə, ey sultani-aləm,
Səninçün ta əbəd heyran deyilmi?

Həqiqi keşfi-estar etdi mütləq,
Onu şəhm etməyən nadan deyilmi?

Hər can ki, aşiq olmadı cananə yetmədi,
Sevdayı-eşqə, zülfü-pərişanə yetmədi.

Aşəfinisal qədri-Süleymani bilməyən,
Oldu gəday həzrəti-sultanə yetmədi.

Eşqin yolunda kim ki, qədəm qoymadı besidq,
Kamü vüsələ ırmedi, dərmanə yetmədi.

Qədri-vüsəli-le'lini her can ki, bilmədi,
Abi-həyati-çəşmeyi-heyvanə yetmədi.

Hər kim Həqiqi halını bilməz bekuyi-dust,
Darül-xülude, rövzeyi-rizvanə yetmədi.

Cəmali ol sənəmin sun'i-pürkəmal oldu,
Ləbində xəmri onun çəşmeyi-zülal oldu.

Əcəb degilmə ki, ol mahtabi-nəyyirin,
Cəmali bedərə münasib, qaşı hilal oldu.

Hər an ke bilmədi yövmül-hesab qədrin, onun
Zəbanının dili altına zəbanı lajı oldu.

Yazanda ayeti-səb'ül-məsanı katibi-hüsn,
Hürfü nöqtə cəmalında xəttü xal oldu.

Həqiqi eşq ile mehv oldu zati-ləmyəzələ,
Onun həqiqəti çün zati-layəzal oldu.

Yolunda canını tərk eyləyen neder¹ başı,
Kim ola men' edə eşqində rindi-obaşı.

Həzər səcdəyi-şükrane eylərəm məni-dərvış
Həqiqət əhlinə məhrab olanda ol qaşı.

Qübəri-payinə carub oldu qəmzeyi-çəşm,
Saçın səlasılı men' eyləyəndə fərraşı.

Vüsali-cənnətinə vasil olmadı zahid,
Məgər ki, bilmədi qədri-vüsali-obaşı.

Nisar qıldı şəha, məqdəmi-şərifində,
Besani-dürri-giranmayə gözlərim yaşı.

Ze eşqi-rövnəqi-məclis irişdi eshabə,
Görəndə talibi-meyxanə rindi-qəllaşı.

Həqiqi kam ilə buldu vüsəlini həqdən,
Rəqib çaldı bu həsrətdə başına daşı.

¹ Nə edər

Fitrəti-rüxsarını həq surəti-rehman dedi,
Lövhi-məhfuzun hürufin ayeti-Qur'an dedi.

Qale mən yühyil izam oldu ləbindən aşikar,
Şaribül-xəmr ol dodağı çeşmeyi-heyvan dedi.

Əhsəni-surat cəmalindir dedi ruhü'lqüds,
Servi-gül əndamını hem sidreyi-rizvan dedi.

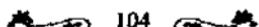
Üstüvayı-zülfünü ber həm ki, qıldı dan yeli,
Şol pərişanın meşami-nükhetin reyhan dedi.

Cün hədiyyül-mütteqin oldu dəlilin alemə,
Nükteyi-lareybə fih şə'nindədir, bürhan dedi.

Damunun narında giryān eylədi aşiqləri,
Cənnətin kuyindəsən mə'suqeyi-püñhan dedi.

Ayəti-inna fətəhnadən açıldı eşqə bab,
Üstüvayı-ərş-i-rehmandan bunu sübhan dedi.

Cün Həqiqi gördü ol mə'suqənin rüxsarını,
Huriyi-rizvanındır, ya sureti-insan dedi.

Qaşın çü nunü ləbin ləmə biyü məm oldu,
Hurüfi-lövhi-rüxün ayeti-ezim oldu.

İrişdi cənnəti-vəslin cənabına könlüm,
Rəqib düşdü bu həsrətdən müqim oldu.

Ayağına yüzünü kim ki, saldı əz səri-sidq
Səriri-səltənət üstündə möhtəşim oldu.

Şəcərdə inni ənellah söylədi Xalıq,
Musayi-eşq onun şərhinə kəlim oldu.

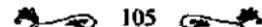
Vüsali-cənnetinə vasil olmadı münkir,
Məger kim ol bəşərin qisməti cəhim oldu.

Ləbində çeşmeyi-heyvane cün irişdi könül,
Heyati-ləmyəzəli tapdırıvə selim oldu.

Cənabi-həzretinə vasil oldu ehli-təriq,
Onun müini məger malikül-qədim oldu.

Viranə könlümü mə'mur qıldı eşqi-rüxün,
İmarəti-əbedi onda müstəqim oldu.

Həqiqi vəslinə can verdi, xunbəha diləməz,
Bəhane qılmadı eşqində, möhtərim oldu.

Boyunu her kim ki gördü sidrətül-ə'la dedi,
Vəchində hər kim ki, baxdı, cənnətül-mə'va dedi.

Dəmi-zülfündə giriftar oldu üşşaqı-əzəl,
Sünbüllün hər tarəsin sərmayeyi-sevda dedi.

Xızra lə'lindən nesib oldu həyatı-cavidan,
Çəşmeyi-heyvanına sərçəsmeyi-əhya dedi.

Ta şəbi-me'raca əsrada rəfiq oldu saçın,
Qabi-qövseynin bəyanın şərh o ədna dedi.

Kalibi-qüdrət qəjəm çəkdi cəmalın lövhine
Ol xətū xalın hürufin əlləmül-əsma dedi.

Mürğı-dil düşdü giriftar oldu zülfün damına,
Daneyi-xali-siyahın hübbətüs-sevda dedi.

Surətin şə'nində izhar oldu ətrafun-nehar,
Arizin dövründə zülfün leyletül-əsra dedi.

Çün Həqiqi gördü rüxsərin hürufi-ayetin,
Afətin, səd aferin ber sün'i-ma uha dedi.

Əger to arifi, ey dil, xəbirə ver xəberi,
Münasib eyləmə əhli-xəbirə bixəberi.

Götürdü pərdə rüxündən zəmanə ol yarın,
Münəvvər eylədi şəm'i-cəmal ilən bəsəri.

Əyağına başını kim ki, saldı əz səri-sidq,
Qəbuli-həzrəti-eşq oldu eyb ilən hüneri.

Kəmani-ləmyəzəli qurdı qabı-qövseyni,
Xədəngi-qəmzəsi peykan ilən dələr cigəri.

Besirət əhli nəzer qıldı vəchində dedi kim,
Cahanda görmədi kimse bu vəch ilən bəsəri.

Şəker ləbini hədisində bəyana geldi zəban,
Mükərrət eylədi ol dürfəşani müxtəsəri.

Fəraigət oldu ze ənduhü mehnəti-alem,
Həqiqiye nəzəri-Həq ki, qıldı bu nəzəri.

Her kim ki, görse şem'i-cemalın çırğını,
Anəstü nar ilən qoya qəlbində dağını.

Çekdi kemendi-dami-belayə məni saçın,
Ta saldı astab üzünə perri-zağını.

Ey nükteyi-həqiqəti-eşqe mürid olan,
Piri-teriqə sor rehi-eşqin sorığını.

Yarın vüsali-vesli çü darül-xülud imiş,
Yarəb, nəsibe qıl mene ol vesl bağını.

Xəmri-elestden olmaya sərməsti-cavidan,
Camı-ləbindən içmeyen eşqin əyığını.

Vəchində nurü zülməti ta gördü əhli-eşq,
Verməz iki cahana siyahilən ayağını.

Yarın Həqiqi cənnəti-vəslin tələb qılır,
Nari-cəhime saldı çü əhli-duzağını.

Hər kim irişdi nükhəti-zülfün nəsiminə,
Badi-səbada qıldı müəttər dimağını.

Her dil ki, suzi-eşq ile bir yane düşmədi,
Vəslin qəmində ateşi-hicranə düşmədi.

Qıldı məni saçın kimi aşüftə ruzigar,
Badi-səbada zülfünə ta şanə düşmədi.

Gəlgil ki, Xızra çeşmeyi-heyan imiş ləbin,
Hər bixəber bu çeşmeyi-heyanə düşmədi.

Bir ləhzə keçmədi ki, qəmindən fəraq ilə,
Xuni-cigər bu dideyi-giryane düşmədi.

Ol zülfü xalə canını təslim edən könül,
Dami-belayə, çahi-zənəxdanə düşmədi.

Peymana doldu və'deyi-vəslindən, ey sənəm,
Darül-xüluda, rövzeyi-rizvane düşmədi.

Hər bixəber ki, bilmədi qədri-vüsəlini,
Darül-xüluda rövzeyi-rizvane düşmədi.

Bir suz ile tutuşdu həqiqi bu şem'e kim,
Pərvazi-eşq ilən ona pərvanə düşmədi.

Ləbin ki, nəfxəsi xeyrül-kəlam imiş əbədi,
Onun bəyəni cü dürü-nizam imiş əbədi.

Cənabına yüzünü kim ki, saldı əz səri-sidq,
İki cahanda ona ehtiram imiş əbədi.

Çü əhli-səcdəyə mehrab oldu qövseynin,
İqamət əhlinə eynin imam imiş əbədi.

Cəmalın ayəti-ümmül-kitabi-vehdətmış,
Saçınla mehri-rüxün sübhü şam imiş əbədi.

Ləbin ki, kövseri-xumxaneyi-həqiqət imiş,
Ol əhli-şaribə şürbə-müdam imiş əbədi.

Yolunda sidq ilə hər kim ki, can fəşanə gelir,
Vücudi-zati onun müstədam imiş əbədi.

Əzəldə çün səni məqsudi-kün fəkan dedi Həq,
Həqiqi xaki-dərində qulam imiş əbədi.

Ey kəmali-hüsən içinde layezalın qüdrəti,
Surətin şənində münzəldir kəmalın qüdrəti.

Ey saçın ənber, xətin reyhanü xalın nöqtəsi,
Vey kəlamüllah içinde xəttü xalın qüdrəti.

Ləblerin dövrində zahir oldu zikri-səlsəbil,
Çəsməyi-lə'lindədir abi-zülalın qüdrəti.

Vasil olmuşdur əzəldən ta əbəd bər canū dil,
Gəh cəmali-lütfü ehsan, gəh cəlalın qüdrəti.

Ey ki, mürğı-cavidən aşıyanət vəhdətəst,
Şol cəhətdən səndədir bu pərrü balın qüdrəti.

Xülgü əltafü lətafət birlə ehsanü kərəm,
Sənnisən, ya səndədir bu munca halın qüdrəti.

Mahi-nov mehrab, qaşındır cəbinin qiblesi,
Rövşəni-çeşmi-cahandır ol hilalın qüdrəti.

Veslini Həqdən diler canı-Həqiqi ta əbəd,
Olmasın yarəb nəsibəş cüz vüsalın qüdrəti.

Saçıyla mehri-rüxü sübhü şam imiş əzəli,
Ləbinde kövseri yühyil-izam imiş əzəli.

Yüzündə eydini her kim görür olur qurban,
Məger ki, arizi mahi-siyam imiş əzəli.

Sifati-le'lini gər müxtəser qılam, nə əcəb,
Hədisi-dust cü xeyrül-kəlam imiş əzəli.

Kəmali-hüsnü məlahetdə surətü mə'ni,
Ona müsellemü hem müstədam imiş əzəli.

Saçında dami-bəlayə salır məni xalı,
Saçıyyü xalı əcəb danə dam imiş əzəli.

Rüxi cü qibləvü mehrab imiş qaşı yarın,
İbadət əhlinə eyni imam imiş əzəli.

Həqiqi cənnəti-vəslin diler ze fəzli-mün,
Cənabi-həzrətinə çün qulam imiş əzəli.

Ey səri-zülfə-to keməndi-bəla,
Piş-qədət sərvü sənubər do ta.¹

Sureyi-vəşşəms yüzün ayəti,
Hərfi-hidayətdə xətin vezzüha.

Xırz ləbin çeşmeyi-abi-həyat,
Aşıqi-dil xəstəyə lə'lin şəfa.

Kim ki, seri-kuyinə xak olmadı,
İrmədi məqsudinə ol binəva.

Ah ilə yandırıdı məni firqətin,
Gel mene vəslindən irişdir deva.

Ayəti-vəlleyl saçın şə'ninə,
Xalü xətin fatiheyi-rəbbinə.

Kim ki, səni gördü bu vəchilə şah,
Oldu senin xaki-rehində fəda.

Sidrə boyun sərvinə qıldı súcud,
Arızü rüxsarına bədri-düca.

¹ Sən ey başının saç bəla keməndi olan, qəddin qarşısında
sərv və sənubər ikiqtadır.

Hüsnü lətafətde yüzündür qəmər,
Küfrü zəlalətde saçındır bela.

Vəsline yar oldu Həqiqi bu gün,
Həqdən irişdi ona fəzlü əta.¹

* * *

Saqiya, vergil qədəh kim, dövri-işrətdir mənə,
Keçdi dövri-xarü xəs, gül geldi, vəhdətdir mənə.

Gül əyildi səcdəyə gördü xüceste qamatın,
Gül qızardı gördü yüzün dedi: xiclətdir mənə.

Gel ki, kar idi fəraqın canıma ey sərvinaz,
Sayəni başıma salsam eyni-dövlətdir mənə.

Yar, yar, sensiz gülşənə varsam gözüümə xar olur,
Kükənənə varsam sənin fikrinlə cənnətdir mənə.

Fərruxi-biçarəye rəhm eyleyib hərgiz desən;
Asitanımda səgimdir, xeyli hörmətdir mənə.²

¹ Bu qəzəl Britaniya muzeyi nüsxəsində (verəq 30b-31a, 79-cu qəzəl) farsca yazılmış mərləsənə görə farsca olan qəzəllərə daxil edilmişdir. Matenadaran nüsxəsində yazılmamışdır.

² Britaniya muzeyi nüsxəsinin son – 85b verəqində Ferrux texellüsü naməlum bir şairimizin biri fars, digəri isə Azərbaycan dilində olan iki qəzəli yazılmışdır. Orta əsr ədəbiyyatı və dili ilə möşğul olan alimlerimiz üçün əhəmiyyətini nəzərə alaraq azərbaycanca olan qəzəli bura əlavə etməyi məsləhət bildik.

Rübaïlər

1

Ey mələk mülkündə vəchin afitab,
Vey boyun sidra, xətin ümmül-kitab,
Canımı yaxdı qəmi-hicrində tab,
Şövqi-eşqin bağrimı qıldı kəbab.

2

Vəhdətin nuru yüzün mehtabıdır,
Leyletül-əsra saçın itnabıdır,
Kövsərin xəmri ləbin qəndabıdır,
Məsti-eşq ol badənin ğərqabıdır.

3

Ey rüxün əsmai-məqsudati-ğeyb,
Vey sıfatın zati-mövcudati-ğeyb,
Şahidü-meşhud mislin zati-ğeyb,
Vacib olmuşdur sənə isbatı-ğeyb.

4

Ey vüsalın rövzeyi-rizvanımız,
Vey dodağın çeşmeyi-heyvanımız,
Çün iki aləmdə sənsən canımız,
Küfri-zülfün şərhidir imanımız.

Düşmənin dəf'ine çarə cəng olur,
Qeyr olan ərlək yolunda leng olur,
Yar ilən gerçek olan həmrəng olur,
Cahilin eqli bu fəhmə dəng olur.

Ey iki alemdə hüsnün afitab,
Müshefi-vəchindədir ümmül-kitab,
Düşdü canə ateşi-hicrində tab,
Şövqi-eşqin bağrımı qıldı kəbab.

Əvvəlü axırda çün bir zat imiş,
Vahidiyyət şə'ninə isbat imiş,
Müşhefi-xətti-rüxi ayat imiş,
Qeyri-vəchəş cümləgi əmvat imiş.

Kövsərin abı ləbin eynində saf,
Vəchinə əqli-süçud eyler təvaf,
Zərqü təzvir oldu mə'nidə xilaf,
Mö'minə həqdən irişdi latexfaf.

Nükteyi-tövhid kənzüllah imiş,
Vəhdətin kuyində vahid şah imiş,
Eşqə ikrah eyləyen gümrah imiş,
Mö'minin qəlbi ona agah imiş.

Ey yüzün mehtabı tabı könlümün,
Vey cəmalın aftabı könlümün,
Ey xətin ümmül-kitabı könlümün,
Surətin yövmül-hesabı könlümün.

Yarı-dəlir ol büti-əyyar imiş,
Türresi enber, rüxi gülər imiş,
Aşıqin rəsmi qəminde zar imiş,
Bağı-vəsli rövzəyi-gülzər imiş.

Ey yüzün beytül-həramı könlümün,
Qəmzeyi-eynin imamı könlümün,
Kövsərin yühyil-izamı könlümün,
Ləblərin səhbavü camı könlümün.

Ey xətin məcmueyi-xeyrül-kəlam,
Arizin dövründədir mahi-siyam,
Ey dodağın kövseri-yühyil-izam,
Ka'beyi-həqdir cəmalın vəssəlam.

Vəhdetin mehtabı tabıdır yüzün,
Zülmetin keşfi-hicabıdır yüzün,
Əhli-tövhidin kitabıdır yüzün,
Arifin yüvmül-hesabıdır yüzün.

Ey cəmalın aftabi-layezal,
Vey yüzün dövri-qəmər, qasın hilal,
Çəsmeyi-le'lindədir abi-zülal,
Ayəti-həqdir rüxündə xəttü xal.

Ey ləbin mai-tehuri könlümün,
Vey saçı zillində nuri könlümün,
Eşqinə yoxdur qüsuri könlümün,
Şol cəhetdəndir hüzuri könlümün.

Ey vüsalın cənnetabadi-könül,
Ey səri-kuyində bünyadi-könül,
Mehri-eşqin oldu ustadi-könül,
Aləmi tutdu fərəhşadi-könül.

Ey hədisin nükteyi-xeyrül-kəlam,
Şövqi-le'lindən cahani tutdu cam,
Arizin dövründədir beytül-horam,
Qaşların mehrabına eynin imam.

Məsnedi-iqbali dövlət bulmuşam,
Ta seri-kuyində qoydum yüz yere,
Şerhi-ovsafi-cəməli söyləsem,
Görsədər bir dəmdə mə'na yüz yere.

Eşq odilə düşmüsem bir yanə mən,
Mən haçan bu eşq odundan yanəmən,
Yanmazam eşqin odundan ta əbəd,
Gər bu həsrət atəşindən yanə mən.

21

Ey geyən eşqin qəbavü dər'ini,
Əslini bilməz, nə bilsin fər'ini,
Dilberin yolunda, ey dil, sabit ol,
Gel bəyan eylə bu eşqin şer'ini.

22

Ey hədisin məzheri-kövni-məkan,
Vezzüha, vəlleyli, vəşəmsü düxan,
Ey sıfatından kəlami-Həq bəyan,
Lövhi-məhfuzində keşf oldu əyan.

23

Ey saçın zilli-ilahın sayəsi,
Vey hədisin aləmin sərmayəsi,
Piri-əqlin çün sən oldun sayəsi,
Səndədir ürfani eşqin vayəsi.

24

Ver könül ol gülüzara ta əbəd,
Qoy başını payı-dara ta əbəd,
Dünyəvü üqba həram olsun, həram,
Olmayan heyran nigara ta əbəd.

25

Ey xətü xalında xalın fitnəsi,
Qabi-qövseynin hilalın fitnəsi,
Nərgisi-məstində alın fitnəsi,
Aləmi tutdu cəmalın fitnəsi.

26

Sitti-hikmət künti-kənzin razıdır,
Arifi-vəhdət onun dəmsazıdır,
Eşqbəzi beh ze şətrəncəbazıdır,
Nəfsini qət eyləyenlər qazıdır.

27

Kim ki, bilmir öz həqinin zatını,
Sormagil ondan onun isbatını,
Oynamaz şətrənci-eşqin atını,
Görmeyən bu rüq'ənin şahmatını.

28

Ta ki, mən əzmi-dilarəm eylədim,
Tərk-i-fikri-səbrü aram eylədim,
Bivefa sövdaları xam eylədim,
Özümü aləmdə niknam eylədim.

29

Bağımı dəldin, gel, ey can parəsi,
 Səndədir bu zəxmü dərdin çarəsi,
 Cün əsdi canı-həsrət parəsi,
 Taqətim yoxdur dexi yalvarəsi.

30

Dilberin le'lini xəndan istərəm,
 Leblərindən abi-heyvan istərəm,
 Cün iki aləmdə bir can istərəm,
 Canımı yolunda qurban istərəm.

31

Aləmi-qəddarə egypt ol, könül,
 Yar ilən yarı-vəfadər ol, könül,
 Canı qurban eylə bərdar ol, könül,
 Vəhdətin kuyində pəndar ol, könül.

32

Şəm'i-tüxsarına can pərvanədir,
 Dil vüsəlin gəncinə pərvanədir,
 Əhli-eşqin meyli cün sən xanədir,
 Ondan ötrü könlüm həsrətxanədir.

33

Xostrova, çox zülmü bidad eyləmə,
 Aşıqi manəndi-Fərhad eyləmə,
 Əzmi-hicran, cövr bünayad eyləmə,
 Müddəinin könlünü şad eyləmə.

34

Ey mükərrəm surətü hüsmü cəmal,
 Dövlətin dövründə buldu can vüsəl,
 Rövzeyi-rizvanü hurül-eyn sənin,
 Çekdi hüsnün həsrətindən intial.

LÜĞƏT

B

A

- Ab* – su
Abid – ibadet eden
Abi-hayat – diriliş suyu
Afaq – üfürüler, aləm, dünya, mənzərə
Aftab – Güneş
Al – hiylə, məkr, kəlek, yalan, qırmızı
Aləmül-qeyb – qeyb aləmi
Aləmül-ərvah – ruhlar aləmi
Amac – hədəf, nişanə, nişangah
Anastü narən – odu gördüm (Quranda aye)
Anastü nari turi şəcər – Tur dağında ağacda odu gördüm
Asaf – Süleyman peyğəmberin vəziri
Astan – astana, kandar
Aşıyan – yuva
Aşub – gurultu, fitnə, qarışıklıq
Aşüftə – həyəcanlı, qarmaqarışlıq; aşiq, vurğun
Ayəti-fəthən mübin – Qurani-kərimdə açıq qələbə ayəsi
Ayəti-vəşəmsü vəzzüha – Qurani-kərimdə vəşsəms ve vəzzüha ayələri
Ayrux – ayn

Bab – fesil, qapı
Badi-səba – səba yeli, səher yeli
Bala – yuxarı
Becüz – başqa
Badr – on dörd gecəlik ay
Bədri-düca – qaranlıqda on dörd gecəlik ay
Bəha – qiymət
Bərəd – apatar
Bərəm – qarmaqarışışq, dağınışq
Basır – yaxşı görən, gözülaçıq
Bəşarət – şad xəbər, gözaydınılıq, müştuluq
Bayuz – ağ
Bibəsər – gözsüz, kor
Bigiran – ağır, qiymətli
Bimar – xəstə
Binazir – evəzsiz
Bipərtövi-cəmali-to ey nuri-çəsmü dil – ey ürek
 gözünün işığı, sonin camalının parıltısı olmadan
Birlə – ilə
Bişümar – saysız-hesabsız
Bu – iy, qoxu
Busə konəd – öpsün
Bürhan – dəlil, isbat, sübut
Büryan – yanmış, yanmış

C

Carub – süpürge

Cənnatül-mə'va – behiş kimi gözəl yer

Cinan – cennet bağlı

Coz – başqa

Cüllab – şərbət növü, gül suyu

Cür'ə – bir qurtumda içilecek şey, bir qurtum içki

D

Dam – tələ

Damən – etək

Dana – dən

Darılfəna – fəna evi, dünya

Darılxılıcık – həmşəlik ev, axırət, cənnət evi

Darışşəfa – müalicəxana, xəstəxana

Deyn – borc, vezifə

Dəm məzən – dəm vurma, damşma

Dəndan – diş

Dər – qapı

Dər 'ini – demir geyimini, zirehini

Dərgah – qapı ölü, qapı, saray

Dərun – daxili, içərisi

Dəstar – əmmamə, çalma

Didar – görüş

Dil – ürək

Dilbaran – dilbərlər, gözəllər

Dilpazır – ürək istəyən, könül tutan, üreyə yatan

Dilsitan – könül alan, məftun edən, sevgili, məşuqə

Dilşikəstə – ürəyi sıniq, incik

Diraxşan – parlaq, işiqlı

Duxan – duman, tüstü (Quranda 44-cü surə)

Dünyəvü üqba – dünya və axırət

Dürəşan – dürr saçan

Dürri-giranmaya – çox bahalı dürr

Düzəx – cehennəm

E

Ehtisab – hesab soruşma, hesab çekmə, dəyərini təyin etmə

Elmi-tövhid – vəhdət elmi

Eynən tüsəməmə səlsəbil – bir çeşmə də var, Səlsəbil adlanır (Quranda ayə)

Ə

Əbru – qaş

Əcəb – təəccüb

Ədənə – çox rezi, çox alçaq

Əflak – felekler

Əhsəni-surət – suratların en gözəli

Əlayiq - əlaqələr, rabitələr
 Əlləməl əsmə - bütün adları öyrətmək
 Əltəf - lütfələr
 Əmri-üscudu - əmr etdi "səcdə et"
 Əmvat - meyitlər
 Ənbərfaşan - ənbər saçan
 Əndişə - düşüncə, fikir, dərd
 Ənduh - qəm, qüssə, kədər
 Ənəlhəq - mən haqqam
 Ənsəs - nəfəslər
 Ənvar - nurlar
 Ə'raf - yüksək yer, cənnətə cəhennəm arasında bir yer
 Ərsə - meydan
 Ərsədi - çatdı
 Ərş - göy
 Əsmalı-hüsni - Allahın gözəl adları
 Əsra - gecə vaxtı yol getmə
 Əsrar - sırlar
 Əsrüdi - sərxoş oldu
 Əşk - gözyası
 Ətmək - çörək
 Əyaq - qədəh
 Əyyam - günlər
 Əyyar - hiyləgər, kələkbaz, avara
 Əz an - ondan
 Əz çəşmei-hayati-to - sənin həyat çeşməndən

Əz xiş - özündən
 Əz səri-sidq - sedaqətlə, can-başa, sidq ürekle
 Əzim - böyük

F

Fariğül-bal - ürəyi asudə, könlü rahat, dinc, qayğısız
 Fariğül-bal az qəmi-dünya və min yovmin nüşur - dünya
 ve axiret gününün qəmindən azad olmaq
 Fəqih - fiqh alimi
 Fər' - işiq, nur, bəzək, zinət, təntənə, dəbdəbə, gəzəllik
 Fərəs - at, madyan
 Fürqən - ayırma, ayırdetmə, fərq qoyan, tanımı; Quranın
 ikinci adı

G

Gənc - xəzinə
 Gənci-əsrar - sırlar xəzinəsi
 Gəvah - şahid
 Gəzənd - afət, bəla, zərər
 Giran - bahalı
 Giryən - ağlar
 Guya - söyləyen, deyən, danışan
 Gülab - gül suyu
 Gümrah - yolun azmiş, yoldan çıxmış
 Güşvara - sırga

H

- Hadi* – düzgün yol gösteren, düz yola çağırın
Həblül-mətin – möhkəm, davamlı ip, möhkəm bağ, səmimi
 dostluq
Hədiyyül-müttəqin – pəhrizkar, təmiz eməlli adamların
 yol göstərəni
Hidayət – düz yol gösteren
Hübbətiş-sevda – eşq cazibəsi

X

- Xəllaq* – yaradıcı, qurucu, xəlq edən, Allah
Xəmr – şerab
Xəvass – xassələr
Xəzab – tünd-qırmızı rəng olan boyaq
Xış – özü
Xuban – yaxşilar, gözəllər
Xumxana – şerab küplerinin saxlandığı yer, meyxana
Xunab – qanlı
Xunriz – qantökən
Xülf – xasiyyət, təbiət
Xüthür – xatıra gelmə, xatırlama, fikrə gelmə

I

- İxləs* – təmiz mehibbət, sədaqət
İqamət – sakit olma, yaşama
İqbəl – bəxt, tale, işi yaxşı getirmə, qəbul, görüş
İnnaniyyət – eçoizm, lovğalıq, dikkətsizlik
İnna fətəhna – açdıq, hədiyyə etdik (Quranda fəth sure-
 sinin birinci ayesinin başlanğıcı)
Inni ənə allah – mən Allaham (Qurandan aya)
İntixab – seçmə, ayırma
İrişmək – yetişmək, çatmaq
İtab – mezəmmət etmə, üzünü dənləmə
İtisal – bitişmə, yapışma, möhkəm olma

J

- Jalə* – şəbnəm, şəh

K

- Kafū-nun* (“k” və “n” herfləri) – ol
Kəcrov – ikiyüzlü, vicdansız, yalançı, riyakar
Kahl – sürmə
Kahli-basırı-ma – bizim gözümüzün sürməsi
Kəlamüllah – Allahu kəlamı; Quran
Kəlim – müsahib; söhbət edən

Kəlimüllah – Allah ilə danişan; Musa peyğəmberin ləqəbi
Kəmahi – olduğu kimi, nece ki var
Kənnuri fissəvad – qarənliqda işiq kimi
Kənz – xəzine, dəfincə
Kəsrət – çoxluq, bolluq
Kövnü məkan – ələm, kainat
Kuhsar – dağlıq
Küfr – kafirlilik, Allaha inanmama, dinsizlik, inamızlılıq
Kün fəkərə – ol, oldu
Künti kənz – gizli xezinə

Q

Qabü qövseyən – yayın ortası ilə ucları arasındaki məsafə
Qaliya – müşk və ənbərdən düzəldilib saçə və qaşa sürütlən etirli qara yağ
Qalü bala' – qədimdən, çoxdan, "beli dedilər" (Quranda aya)
Qatında – yanında, qarşısında
Qazi – qəza edən, cahad edən, din yolunda müharibəye gedən; qalib, fateh
Qallaş – dərbədər, adəbsiz, hiyləgər
Qəmər – Ay
Qəndab – şerbet
Qərqab – su burulğanı, girdab
Qatil – qətl edilmiş, öldürülmüş

Qiyam – ayağa qalxma, ayağa durma
Qul təbarək – de, uğurlu olsun
Qūbar – toz
Qulgülə – hay-küy, qışqırıq
Qürseyi-əstab – Günəşin çevrəsi

L

Laməkan – məkansız
Lareybə fih – onda heç şübhə yoxdur
Lataxaf – qorxma
Laübali – sehlənkar, qeydsiz
Layəzəl – həmişəlik, əbedi
Leylətül-əsra – əsra gecəsi (Mehəmməd peyğəmberin meraca getdiyi gecə)
Lab – dodaq
Lam'eyi-nuri-təcəlli – cilvelənmə nūrunun parlıltısı
Lamyəzəl – həmişəlik, əbedi
Lövhün məhfuzun – qotunub saxılanan lövhə

M

Ma – su
Mah – Ay
Mahtab – aydınlıq gecə, Ayın aydınlığı
Mai mütəkkər – təmiz su, pak su

Manənd – kimi, oxşar

Maoyha – vəhyy edildi

Maun təhurün – təmiz su, saf su, xalis su

Mehr – Güneş, gün, işıq

Mehr – sevgi, məhəbbət

Mehrab – məscidlərdə qibla tərəfdəki divarda qayrılımış və pişnamazın önünde dayanıb namaz qıldıığı oyuq, üz çəvrləcək yer; məcazi mənada sevgilinin qasına işare
Mədar – mehvər, daire, çevre, mərkəz, ox, orbita, istinad nöqtəsi

Məhfuz – hifz olunmuş, saxlanılmış, hafızədə saxlanılmış
Məhlıqa – ayzlü

Məkkər – məkrli, hiyləgər, aldadən, bic

Maqal – söyləmə, söz, mövzu, atalar sözü, məsəl

Maqbul – məqbul olunmuş

Maqdəm – qedəm

Mən’ – qadağan etmə, qabağım saxlama

Mənzər – görünən yer, surət, görünüş

Mərətib – mərtəbələr, rütbələr

Mərdud – redd olunmuş, qovulmuş

Mərdüm – göz bebəyi

Mərvə və Səfa – Kəbə yaxınlığında iki dağın adı

Məsiha – İsa peyğəmbərin laqəbi

Məsnəd – mənseb, vəzifə, dayaq, taxt

Məsud – şad

Məşam – burun

Məşiyət – istək, iradə

Məşrəb – içilən yer, içki qabı, xasiyyət, həves, meyil

Məşşətə – gəlin və qızları bezəndirən qadın, bəzekçi

Mirat – güzgü, ayna

Misbah – çırraq, lampa, fener

Mışkı-nab – müşk kimi təmiz, müşk kimi saf

Mustəan – sığınaq, sığınma yeri

Mübərrə – ari, təmiz, eyb və nöqsandan uzaq, şübhədən uzaq

Müddəi – iddia edən

Müdəvvər – dairəvi, dövrelənmiş

Mülla – yüksək, uca

Müttər – stırlı

Müsəssir – təfsir edən

Mühəyyə – hazırlanmış, tədarük görülmüş

Mühib – sevən, məhəbbət besleyən, dost

Mün – köməkçi, kömək, arxa, yardım edən

Mükərrəm – kəramətli, möhtərəm, hörmətli, səxavətli, eliaçiq

Mükərrər – tekrar olunmuş, bir neçə dəfə, dəfələrle

Müqəyyəd – bağlı, asılı, sərbəst olmayan

Müqim – oturan, yaşayan, sakın, daimi, həmişəlik

Müləffit – iltifat edən, iltifatlı, qulaq asan, maraqlanan

Münbar – stırlı

Münəvvər – nurlu

Münkir – inkar edən, danan, inanmayan

Müntaşır – yayılmış

Münzəl – enmiş, aşağı düşmüş, nazil olmuş

Müsəffa – saflaşdırılmış, saf hala getirilmiş

Müsəkkər – işgal edilmiş, zəbt olunmuş

Müsəlləm – təslim edilmiş, tapşırılmış, şübhəsiz, etirazsız

Müsəmmə – adlandırmış, adlanan

Müsəvvər – rəsmiər və şəkillərlə bezedilmiş, rəsmli, çəkilmiş, təsvir edilən, rəsm edilmiş

Müşəf – kitab, Quran

Müstədəm – daimi, həmişəlik

Müştərqəq – qərq olmuş, suya batmış, batmış

Müşrik – bütپrest, Allaha şerik qərar verən, islam dinində olmayan

Müttaqi – Allahdan qorxan, dindar, mömin

H

Hafızül-cavid əz anəst əmri to dər aləmi – sənin sərenəcətin aləmdə olduğuna görə əbədi nüfuz edəndir

Har – od

Hari-cəhim – cəhənnəm odu

Hasır – kömək edən, köməkçi

Ne'mən nasır – yaxşı kömək edən

Nəbaşəd – olmaz

Nəçük – nə cür, necə

Nəfəxeyi-İsa – İsa peyğəmbarın ölüleri dirildən nəfəsi

Nəfəxeyi-ruhü'l-qüdüs – Cəbrayılın nəfəsi

Nəfəxeyi-sur – İsrafilin qiyamət günü sur çalması

Nəfxə – üfürmə, şisirmə

Nəqqas – rəssam, yaradıcı, sənətkar, Allah

Nəvələ – bəxşış, ehsan, pay

Nikhət – xoş ətirli, xoş iyi

Niknam – yaxşı ad

Nisar – səpmə, dağıtma, saçma

Nişə – nə üçün

Nikteyi-lareybə fih – şübhəsizlik nöktəsi, remzi

O

Obaş – avara, qara kütle, cəmiyyətin alçaq təbəqəsi

Oədənə – daha yaxın

Ovsaf – vəsflər, təriflər

P

Payidar – daimi, həmişəlik

Peykan – oxun ucundakı iti dəmir

Peyvəstə – həmişə, daimi bağlılıq, əlaqə

Pəndar – nəsihət verən

Pər – qanad

Pərtov – ışıq, nur, şüa

Pərvaz – uçma, uçuş

Piç – buruq, qıvrım; dolaşıq, dünyün

Piri-muğan – meyxanaçı

Pünhan – gizli

R

Rah – yol

Raz – sırr

Rəbb – Allah, sahib, yiye

Rəbbani – Allahta mensub, İlahi

Rəf' – qaldırma, ucaltma; redd etmə, ləğv etmə

Raxş – ağ ile qırmızı, yaxud qara ile qırmızı qarışq rəng

Rasul – elçi, peyğəmber

Risalət – elçilik; peyğəmberlik

Rövzei-rizvan – cennət bağı, behişt bağı

Ruhul'əmin – Cəbrayılın ləqəblərindən biri

Ruhulgüds – müqəddes ruh, Cəbrayılın ləqəblərindən biri

Ruzi-həyr – məhsər günü

Rübəb – barmaqlı çalıman musiqi aləti

Rüx – üz, çöhre

Rüxsar – üz, sıfət, yanaq

*Rüq'*ə – bez, qumaş parçası; yamaq; kağız parçası, yazılı erize

S

Sacid – səcdə edən

Sağər – qədəh, şərab piyalesi

Salik – bir yol ilə gedən, bir təriqətə mensub olan

Saya – kələgə

Seyd – ov

Seylab – sel suyu

Səb ül-masani – iki defə yeddi, Quranın yeddi cümlədən (ayədən) ibarət olan birinci surəsi

Səccda – səcdə edən

Səd – yüz

Səd bar – yüz defə

Səg – it

Səhab – bulud

Səhba – şərab, bədə, xurmayısaçlı

Saqahüm rabbihüm – tanrıları onları içirtmişdir (Quranda ayə)

Səsləsil – silsilələr, zəncirler

Səlim – sağlam, eyibsiz, doğru, dürüst

Səlsəbil – yüngül ve lezzətli su (cənnətdə olan əfsanəvi bir çeşmənin adı)

Səm' – qulaq

Səma' – mahni, xoş avaz, rəqs; dərviş oyunlarından birinin adı

Səng – daş

Sərac – çıraq, lampa
Sərnama – başlangıç başlıq, ünvan
Sərvi-sahi – ucaboylu serv ağacı
Sidreyi-ə'la – ən yüksək sidre ağacı
Sidrə – Ərəbistan gilası, yeddinci göydə ağac, Cəbrayıl ondan yukarı gedə bilməz
Sidrətül-mə'va – yeddinci göydə məkan tapan
Sifat – sıfətlər
Sim – gümüş
Sima' – dinləmək, neğmə oxumaq
Sipah – ordu, qoşun
Sirati-müstaqim – düz yol
Sitara – ulduz
Siyah – qara
Sud – mənfəət, fayda
Sur – qiyamət günü İsrafilin çalacağı şeypur
Sur – şadlıq, qonaqlıq, toy
Suz – atəş, yanğı
Sürud – nəğmə, şərqi, mahni, avaz, səs
Sütudə – tarife layiq olan, teriflənmiş

Ş

Şaiba – leke, nöqsan, qüsür, şəkk, şübhə
Şəbistan – yataq otağı, şahların hərəmhanası, dervişlərin ibadətlə meşgul olduğu yer; hücre
Şəmmə – bir kərə, bir dəfə qoxulama, çox az, bir az, cüzi

T

Taqi-kasra – Ənuşirəvanın (531-579) tikdirdiyi məşhur tağ
Talib – tələb edən
Tar – qaranlıq
Tə'bır – yozmaq, yuxu yozmaq, anlatma, ifadə etmə
Təbarək – bərəketli, uğurlu
Təbarək Allah – Allah səni uğurlu eləsin, nə gözəl, nə yaxşı, nə ecəb, Allah saxlasın
Təcəlla – görünmə
Təəşşüq – aşiq olma, eşq, yetirmə, sevme, qarşılıqlı sevgi
Təfərrüc – qəm-qüssəni dağıtmak, seyre çıxma, gözinti
Təhəmmül – sabr etmə, dözmə, qatlaşma
Təqva – pəhrizkarlıq, dindarlıq
Tənzil – endirmə, aşağı salma, güzəşt
Tərrar – oğrun, aldadıcı
Təvaf – Kəbenin etrafına dolanmaq
Türkeyi-tərrar – oğrun teller

Ü

Ülaikə – onlar
Ümmü'l-kitab – kitab anası, Quranın ilk surəsi, fatihə suresine deyilir
Üruc – yuxarı çıxma, göyə qalxma
Üstü var – möhkəm, sağlam, qüvvətli

Vahib – bağışlayan, bədiyyə verən
Vəbidüllah vəchəhü – Allahın özünə ibadət edin
Vəbüdü iyyahü – ona ibadət et
Vəlleyl – gece (vəzzüha vəlleyl – “and olsun gündüzə və
gecəyə”, Quranda aya)
Vəzzüha – gündüz
Vüslət – vüsala yetmə

Y

Yegan-yegan – bir-bir
Yek – bir
Yəğma – qarət etmə
Yövmül hesab – hesab günü, qiyamət günü
Yövmül qiyam – qiyamət günü
Yövmül nüşur – qiyamət günündə ölüterin dirilməsi

Z

Zağ – qarğı
Zahid – zöhdli, ibadətlə məşğul olan
Zar – ağrılar
Ze fəzli-illah – Allahın fəzilətindən
Zəhi – nə xoş

MÜNDƏRİCAT

<i>Ön söz</i>	4
---------------	---

QƏZƏLLƏR

Yarın qəminda bulmadı hər bisefa səfa	13
Ey xətū xalın kelamüllah, həm ümmül-kitab	14
Ta sünbülin götürdü cəmalından astab	15
Gəlgil ki, düşdü suzi-faraqında canə tab	16
Cənnü yandırdı şövqün, ey dilarəmim, məded	17
Həqiqət əhlina mehrab olanda ol məscud	18
Əhli-eşqin ahını, gel, aşiqi-canənə sor	19
Həşrin hesabını nə bilir cehli-bixəber	20
Nəfkeyi-le'lin ey senəm, ruhü rəvəne ta'n edər	22
Qəddin kimi sitüdə sanubər nə yerde var?	23
Eşqi-canən hər kimin canında ki təsir edər	24
Ol ki, der rahi-həqiqət əhli-eşqə pir edər	25
Bu nə hüsnü-canfəzadır kim, ona nəzir yoxdur	26
Ey xətin səb'ül-məsəni, vey ləbin mai-tehur	27
Boyundur sidrəvü tuba, dodağın abi-heyyandır	28
Bu cövri kim mənə ol qəlbi səngi-xarə qılır	29
Elmi-tövhid ol ləbin nitqi-dür əfşanındadır	30
Zülfü rüxün ki, şamü seherdən xəbor vərir	31

Ləblerindir abi-heyvan, gözlərin meyxanələr	32
Ey rüxün gülzari-cənnət, saçların reyhanıdır	33
Ey məleksima, nə cansan, vəchi-rehman səndədir	34
Kövsərin eyni ləbin cami-şərabindənmidir?	35
Nəfkeyi-ruhul-qüdüs le'li şəkərbarındadır	36
Ta ki, hüsnün surəti mə'nide də'va görsədir	37
Le'lində cam xəmri-müsəffə deyilmidir?	38
O dəm ki, ol bütü-əyyara dilsitan dedilər	39
Yarm cəfayi-qəmzəsi canımda yarədir	40
Xızrı-can cüz cami-le'lət abi-heyvan isteməz	41
Hicabi-vehdəti rəf' etmədi yegana hənuz	42
Yolunda canını tərk etməyən vəfa bilməz	43
Gəlgil ki, bağı-vəsli-to xüldi-berin imiş	44
Ağzını qoñçeyi-xəndan dedilər, gerçəkmiş	45
Ey aftabi-eşq, rüxün astab imiş	46
Tülü'i-mehri-rüxün aftabi-vehdətmış	47
Əzalde sövqə gatirdi məni hidayəti-eşq	48
Gəlgil ki, nuri-dide cəmalindədir senin	49
Təbarekkallah, hüsnü cəmal böyle gərək	50
Ey saçın zülmət, rüxün mehr ilə mahi könlümün	51
Ey cəmalın pərtövi çün aftabi könlümün	52
Dağılımış astab üstə niqabi-ənbərəfşanın	53
Ey seqahüm rəbbihüm xəmri müseffası ləbin	54
Ey ləbin eynən təsəmmə səlsəbili könlümün	55

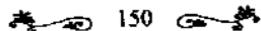
Ey cəmalın surəti-rehmanı əhli-cənnətin	56
Ləm'eyi-nuri-təcəlla astabıdır yüzün	57
Be tiri-qəmzə çü qıldın sine amacın onun	58
Camı-lebinde çəşmei-heyvan diler könül	59
Şəha, qəmində çü düşdü bəyanı-eşqə könül	60
İzzəti-eşq olan könül mültefiti-cahan deyil	61
Çu sünbüldündən onun piçü tabe düşdü könül	62
Sərv oldu şahı-sidreyi-rizvanına tüfeyl	63
Gəlgil ki, səndən ayrı dəxi yar bilmənem	64
Ta ezeləndə düşdü ol yar ilə bezarım mənim	66
Çəməndə servi-qadintek çınar görməmişəm	67
Eşqin yolunda mən mənə təqsir bilmezəm	68
Dilbərə, eşqin yolunda naleyi-zar etmişəm	69
Sehərdə sünbüli-zülfündən əsdi badi-nesim	71
Dünyəvü üqbađə mən yar ol ziğarı bilmişəm	72
Əzəldə çün səni bir yarı-məhliqa demişəm	73
Yüzün kitabına ta ayəti-ilah dedim	74
Ta nuri-didə ol rüxi-gülnarı bilmişəm	75
Mən dilşikestedən bu gün ol yaredir salam	76
Ol rüxün şəm'inə çün canımı pərvane dedim	77
Zehi can ki, bu cigər qanına boyanə dedim	78
Zülfündən ayrı dami-bəlayə bəla demən	80
Ol hüsn ile xəttü xalə təhsin	81
Cəmalın şəm'inə hər şəb düşər mehtab rövzəndən	82

Gəlgil ki, sevmişəm seni cananələrde mən	83
Düşdү dili-ğəribi-mən firqəti-hicr narına	84
Çü reqsə girdi bu gün mahi-gülüzər yenə	85
Qıldı münir alemi şahidi-mən cəmal ilə	86
Ey məni dami-saçın çəkdi seri-darına	88
Hər aşiqin ki, nalevü dərdi ze can ola	89
Ta çəkdi şah sünbüli-zülfün gülaləyə	90
Düşmə zəməna fikrinin derdi-sərə xəyalinə	91
Dilbərə, enfası-la'lin mə'niyi-candır yenə	93
Yann garək ki, mehri-rüxi dilpəzir ola	95
Talibi-yarem ezeləndə, yara müştəqəm yenə	96
Yareb, ne nur imiş ki, məni yaxdı narına	97
Xosrovi-xuban bu gün sən yarı derler aleme	98
Eşqə gel, yar ol, könül, var həqden istə yarını	99
Cəmalın rövzeyi-rizvan deyilmi	100
Hər can ki, aşiq olmadı cananə yetmədi	101
Cəmalı ol sənəmin sün'i-pürkəmal oldu	102
Yolunda canını tərk eyləyen nedər başı	103
Fitreti-rüxsarını həq sureti-rehman dedi	104
Qaşın çü nunu ləbin lamı biyü mim oldu	105
Boyunu hər kim ki gördü sidrətül-ə'la dedi	106
Əgər to arifi, ey dil, xəbirə ver xəbəri	107
Hər dil ki, suzi-eşq ilə bir yane düşmədi	108
Her kim ki, görəsə şəm'i cəmalın çırığını	109

Ləbin ki, nəfxəsi xeyrül-kəlam imiş əbədi	110
Ey kəmali-hüsn içinde layezalın qüdrəti	111
Saçıyla mehri-rüxü sübə şam imiş əzəli	112
Ey seri-zülfü-to kəməndi-bəla	113
Saqiya, vergil qədəh kim, dövri-şirətdir mənə...	114

RÜBAİLƏR

Ey mələk mülkündə vəchin afitab	117
Vəhdətin nuru yüzün mehtəbidür	117
Ey rüxün əsməi-məqsudati-ğeyb	117
Ey vüsəlm rövzeyi-rizvənimiz	117
Düşmənin dəf'inə çarə cəng olur	118
Ey iki ələmdə hüsünə afitab	118
Əvvələ axırda çun bir zat imiş	118
Kövsərin abi ləbin eyninə saf	118
Nükteyi-tövhid kənzüllah imiş	119
Ey yüzün mehtəbi tabı könlümün	119
Yarı-dəlir ol büti-ayyar imiş	119
Ey yüzün beytül-həramı könlümün	119
Ey xətim məcmueyi-xeyrül-kəlam	120
Vəhdətin mehtəbi tabıdır yüzün	120
Ey camalın aftabi-layezal	120

Ey ləbin mai-təhuri könlümün	120
Ey vüsəlin cənnətabadi-könül	121
Ey hədisin nükteyi-xeyrül-kəlam	121
Məsnədi-iqbələ dövlət bulmuşam	121
Eşq od ilə düşmüşəm bir yanə men	121
Ey geyen eşqin qəbavü dər'ini	122
Ey-hədisin mezhəri-kövni-məkan	122
Ey saçın zilli-ilahın sayəsi	122
Ver könül ol gülüzara ta əbəd	122
Ey xətə xalında xalın fitnesi	123
Sirri-hikmət künti kənzin razıdır	123
Kim ki, bilmir öz həqinin zatını	123
Ta ki, mən əzmi-dilarəm eyledim	123
Bağrımı dəldin, gel, ey can parəsi	124
Dilbərin lə'lini xəndan istərem	124
Alemi-qəddarə egyptə ol, könül	124
Şəm'i-rüxsarına can pərvənidir	125
Xosrova, çox zülmü bidad eylemə	125
Ey mükerrem surətü hüsnü cəmal	125
<i>Lügət</i>	126

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktor:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter səhifələyicisi:	<i>Rəvan Mürsalov</i>
Korrektorlar:	<i>Elnaz Xəlilqızı Pərinaz Səmədova</i>

Yığılmağa verilmişdir 08.07.2006.

Çapa imzalanmışdır 15.09.2006.

Formatı $60 \times 90 \frac{1}{32}$. Fiziki çap vəraqi 4,75.

Offset çap üsulu. Tirajı 25000. Sifariş 161.

Kitab "Şərq-Qərb" matbaəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.